...పల్లె వెంకటరమణమ్మ,
...కాధిపురాలు.

Reg. No. M. 1587.

రాజపోషకులు

శ్రీ జనార్ధనపాణి బహద్దర్ బక్షీ మహాపాత్రులుంగారు, పాలకొండాదారు దొరవ

శ్రీ వదరా కామేశ్వరరావు నాయుడుగారు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ మహారాణీ సాహెబావారు, తునిసంస్థానము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాణీ కాకర్లపూడి అప్పలనరసాయమ్మ అమ్మగారు

రామచంద్రపురం

శ్రీమతి వాడ్రేవు పద్మనాభమ్మగారు, పిఠాపురం

పోషకులు.

శ్రీమతి గాదె మాదమశతమ్మగారు

" గజవిల్లి సుభద్రమ్మగారు

" దిగుమర్తి రాజలక్ష్మమ్మగారు

" ఉన్నవ మహాలక్ష్మమ్మగారు

" పేర్ల అన్నపూర్ణమ్మగారు

" చోరగుడి కైలాసమ్మగారు

" దుగ్గిరాల రమణమ్మగారు

" కోమూరు లక్ష్మీనరసమ్మగారు

" వేముల చంద్రమతమ్మగారు

" చతుర్వేదుల సుబ్బమాంబగారు

మ॥రా॥రా॥ రావుబహాదూరు సత్యవాడ సూర్యనారాయణ ప్రసాదరావు

" వైశ్యరాజు కూరయ్యరాజుగారు

" ఆత్మకూరి బుచ్చయ్యశ్రేష్ఠిగారు

" ఆయుర్వేద శి. శ్యామసుందరరావు (బందరు)

మ॥రా॥రా॥ చెంచాళం మృత్యుంజయ నాయుడు గారు

" బల్లికి నారాయణ నాయుడు గారు

" కలపల కామాక్షి నాయుడు గారు

" కోకా అప్పారావు నాయుడు గారు

" అప్పికట్ల రంగనాథం పంతులు గారు

" మునుకట్ల శివరామయ్య భక్త గారు

" నల్ల శివయ్య గారు

సహాయులు.

శ్రీమతి వరహాగిరి వెంకటసుబ్బమ్మ గారు

" మారెళ్ల సుబ్బమ్మ గారు

" నాళం రామలింగయ్య గారు

" తాడిమేటి శేషగిరమ్మ గారు

" కంభాన సీతాయమ్మ గారు

" కొమ్మూరు కన్నమ్మ గారు

" ఊన్నవ వెంకట సూర్యనారాయణమ్మ గారు

" కొలూరు సోదెమ్మ గారు

" పులిపాకం వెంకట రమణమ్మ గారు

" [illegible] వెంకటరత్నమ్మ గారు

మ॥రా॥రా॥ [illegible] బాలుల గంగయ్య గారు

" సోమరాజు [illegible]శ్వరరావు గారు

" [illegible] గారు చౌతాన్ శోదు మహ్మద్, [illegible]

" [illegible] మూర్తి గారు

" [illegible] ప్రసుబుద్ధి గారు

" శ్రీ [illegible] దేవ [illegible] గారు

" [illegible] సింహం పంతులు గారు

" [illegible] శ్వరరావు గారు

,, ఈశ్వరపల్లి గంజ్ఞవరపు మూర్తి గారు
,, తాడికొండ లక్ష్మీనారాయణ గారు
,, జనాంగి కృష్ణస్వామి పంతులు గారు
,, పోటువర్తి సీతారామయ్య గారు
,, కోట్ల కృష్ణమూర్తి శ్రేష్ఠి గారు
,, చిట్టి బంగారయ్య నాయుడు గారు
,, చిట్టి జానకిరామయ్య నాయుడు గారు
,, అంగర వీరభద్రయ్య నాయుడు గారు
,, పెండెము వెంకటస్వామి నాయుడు గారు
,, శ్రీ జనార్దన సోధి ఖడేరా గారు
,, చెట్టి అప్పలస్వామి నాయుడు గారు
,, మజుందారు శ్రీనివాసరావు పంతులు గారు

ఆంధ్రలక్ష్మి మొదటిసంపుటము.

ఇందు దక్షిణాది నానంతి కారణములూనా, నీతి మత సంపూర్ణ విషయములు, లేఖలు, కథలు, వ్యాసములు పద్యములు, పాటలు, మొదలగునవి గలవు వెల రు 2 0.0 పోస్టేజి ప్రత్యేకము. ఆంధ్రలక్ష్మి దినవారములకు సగము వెలకే ఇయ్యబడును

శ్రీమతి కళ్లేపల్లి వెంకట రమణమ్మ

పత్రికాధిపురాలు

విషయసూచిక.

1 ప్రార్థనము — శ్రీయుత కళ్లేపల్లి శివరామశర్మగారు

2 బాలవితంతు — పత్రికాధిపురాలు

3 సరళ

4 సతీహితము — ఒక బాలిక

5 పతిభక్తి — శ్రీయుత వఝుల వెంకట సుబ్రహ్మణ్యము గారు

6 చంద్రమతి — శ్రీమతి వేముల చంద్రమతి

7 బాలవితంతుబాధ — శ్రీయుత అల్లాడు రా[illegible]లకవి

8 కొమ్మ — శ్రీయుత [illegible]ప్రా అవధానికవిగారు

9 జానపదతెల్పు — శారద

10 గ్రంధాలయములు — గ్రంధాలయసర్వస్వము

విన్నపము

పాఠక మహాశయులారా !

ప్రస్తుత కాలాన ధనమో లేక స్త్రీలకర్మను గుణమో గాని మా పత్రికా పుత్రిక కన్నప్రశస్తమై యున్నెలలైన నింకను మాతృస్తన్యపానమే జీవనాధారముగ నున్నదిగాని అన్నపానలకుపడదైన బిడ్డయెదిగిన కొలది స్తన్యములు చాలక పోవుటయు ఆబిడ్డ దినానకటయు స్వాభావిక ధర్మము. కన్నబిడ్డను కాపాడ నెంచు తల్లికి పరమదయాళుడగు పరమేశ్వరుడొసంగిన పాలనుకూడ వి. పీ. లను దిరుగగొట్టు మొదలగు వానవహరించజూచ్చిరి. అట్టిచో పత్రికాధ్యక్షుని మనోవ్యధ యెంతటిదో తెలుపనేయే తెలియగలదు. ఎవరుపోషింపకున్నను తల్లిమాత్రము విడనాడజాలదుగదా! భగవంతునిపై భారమువైచి శక్త్యనుసారము కాపాడుచుందును అనివార్యములగు విఘ్నముల నెదుర్కొనసశక్తురాలగు నబలయగుటచే పత్రికమాస మాత్రము పడకతప్పదు. ఇదియే ఇతమాలస్యముగ నీసంచిక వెలువడుటకు కారణము. ఇక ముందైన నిట్టిలోపముండకుండునట్టుల పరమేశ్వరుడనుగ్రహించుగాక. ఇట్టి యాలస్యమునకుగోరిన యుత్తరములలో కొందరికి ప్రత్యుత్తరము లంపకొంటిమి. కొందరికి వ్రాయజాలక పోతిమి అందులకు మన్నింప బ్రార్థనలు. గత సంవత్సరపు బాకీ చందాలను, ఈసంవత్సరపు చందా ధనమును మనీ ఆర్డరుద్వారా పంపు దయాళువులకును, వి.పీ.

కొట్టుమని వ్రాయు సుధారహృదయులకును క్రొత్తచందాదారులకుగోరు దేశాభిమానులకును మావందనములు. ముందువంపబోవు నారవసంచికను వి. పీ. గా నంపుచున్నారము. దయాపూర్వకముగ నందుకొన బ్రార్థింపు చున్నారము. చిరునామాలు మారినవారును, అక్కరలేనివారును వెంటనే తెలుప ప్రార్థితులు. వి.పీ.లు త్రిప్పివేసి మద్భితీయములోని యాధిక మానమువలెనే పోష్టుఖర్చులు కూడ మాకు తగిలించ కుండుడని వేడుకొనుచున్నారము. శ్రీ విద్యార్థినీ మానసీయులు దేశాభిమానులు నగు నా సోదర సోదరీమణులు నాకు చేయూత నొసంగి నా యుద్యమము నిర్విఘ్నముగ నభ్యుదయ మందుటకు ప్రోత్సాహ మొసంగుదురు గాత. ఈసంచికలో ప్రచురింప మాసోదరసోదరీ మణులంపిన వ్యాసములు, లోలాకి మహిళాసౌభాగ్య వర్ధనీ సంవత్సరోత్సవ విషయములు, ఉషాపరిణయ నాటకము, మొదలగు ననేక ముఖ్యాంశములు కాలహరణ మగుననియు, నందుచే మాపత్రికా పాఠకులకు నిరుత్సాహము కలిగించిన వారమగుదుమనియు ప్రచురింప జాలకపోతిమి. ముందుసంచిక యీ మొదలగు వానితో ముద్దులుమూట గట్టునటుల వ్రచురించుటకేర్పాటుగాంచితిమి. అంతవరకు మాసోదర సోదరీమణులు మమ్ములమన్నింప బ్రార్థితులు.

సంపాదకురాలు

ఆంధ్రలక్ష్మి.

శా॥ శ్రీ రమ్యంబగు నాంధ్రదేశ మహిళా శ్రేణీకళోద్యానమై
నారీలోక మనోగతాంధ తమసా జ్ఞానార్క విజ్ఞానమై
ధీరోదార వివేక ముఖ్య సుగుణాధేయంబునై యింపు సొం
పారన్ వెల్గెడి "ఆంధ్రలక్ష్మి" నను మీ ఆనంద సౌభాగ్యమున్

సంపుటము 2.	బరంపురం, గంజాంజిల్లా. ఏప్రిల్, మే 1923	సంచికలు 4. 5.

ప్రార్థనము.

సీ॥ అనలము విస్ఫులింగములు . నంబుధి బుద్బుద జాలమట్టులే
వున నిఖిలాండకస్తుపరి . పూర్ణ జగంబును వేదవాక్యముల్
మనమున కెక్కఁ బెట్టు లవి . మాతృగుణంబుల నొప్పవ ట్టివృల్
విను నిను మంతపాలకయు . నిక్కముగల్గఁజూచు లోకపాలకా॥

తే॥ అనలకణంబు పైనిపుడు . నంబుధిబుద్బుదమందు ఫేనమున్నొ
జననిగుణంబు దామగలి . జంతుసమూహమునందు నీగుణం
బని, మమకారరూపమున . లీనమొనర్చను మాయయంత్రము ద్దా
నిని తొలగించి బాపగదె . నీదగురూపము లోకపాలకా॥

బాలనీతికథ.

పూర్వకాలమున సముద్రమధ్యమున నొకద్వీపముండె ను. దానిని ధర్మవర్మ యనురాజు పాలించుచుండెను. అచట నొక వైశ్యుడుండెను. అతడు మిగుల ధనికుడు, దయాళుడు దాత, బహుపుత్రవంతుడు. వానింట నొకకాకి చేరియుండెను. దానికా వైశ్యపుత్రులు తమ యెంగిళులుపెట్టి పెంచుచుండిరి. అదియు మిక్కిలి క్రొవ్వితనను బోలు పక్షులు లేవని గర్వించి మదభిమానమున తక్కిన పక్షులను తృణీకరించి విహరింపుచుం డెను. ఇట్లుండ నొకనాడు కొన్ని రాయంచలా సముద్ర తీరము నుండి పోవుచుండెను. వైశ్యపుత్రులా హంసంబుల నాకాకికిజూ పి వానింగలసి గెలిచి రమ్మని ప్రోత్సహించిరి. అదియు వారి మాటలకలరి తారతమ్య జ్ఞానములేని మూఢమతితో నాకన్న బలముగలదాన నను గర్వంబున మిన్నుముట్టి పోవుచున్న వానింగలసి కొని వానిలో మేటియగు దానింజేరి నాతో వే గమున నెగుర గలవేమో చూతము రమ్మని పిలచె. అంచల కామరాళంబులన్నియు నవ్వి కాకమా వేము మానస సరోవ రంబున నుండు హంసలము. లోకమంతయు దిరుగు చుందుము. ఎంత దూరమైన నెగురగలము. మాతో సరిగా నెగురగల పక్షు లెక్కడను లేవు. అట్టిమాతో బలశాలితో పంతగించితివి. ఇంత తుమున్నన్నడను కాకులు హంసలతో తులతూగ నెంచుట క నివిని యెరుంగము. ఆమాటలువిని కాకి తనకు నూటొక్కగతు లు తెలియుననియు మీలో బలశాలియగు హంసమును గెలిచి

కాకంబును పొంగకుము హంసలక్రంగును గలిగించెదవనిన నాకా
కిచే పిలువఁబడిన హంసంబా కాకింగాంచి నీవెరింగిన గతులు మే
మొనంగవలె. అన్ని పక్షులవలె నాకొకటే యున నెగురుదము ర
మ్మనిన నట్లుట గూడిన తక్కిన కాకమ్ములు నూటొక్కగతు
లెరింగిన దీని కొక్క నూర్గమెరింగిన నీవు మత్సరించి భంగపడె
దవనని గేలిసేయ నాహంసంబు వానిం బాసి మిన్ను ముట్టిచని
యెను. దాని వెంటనే కాకంబు నుంజనియెం. హంసంబు మెండగ
తింబోవుచుండ కాకంబు తీవ్రగతింజనుచు హంసంబును గేలిసే
యుచుండెను. మూఁకమున్న తక్కిన కాకంబులు సంతసింపుచుం
డె. ఇట్లుకొంత తడవునకు కాకంబు నిసిపోయి నీటిలో బడుచు
లేచుచు నెగుర జాలక ప్రాణాపాయంబునకుం గని హంసంబే
గతి యెట్టిదని యడుగ కాకంబు పశ్చాత్తప్త చిత్తంబున హం
సరాజవరా! ఎంగిలిమెతుకు తిని క్రొవ్వెక్కించి యుంటిని. నాబల
మిప్పుడు తెలిసికొంటిని. గర్వభంగమైనది. నాయందు దయయుం
చి ప్రాణంబులంగావుము. తిరుగా నాకాకులలో గలుపుమని
దీనాలాపంబుల ప్రార్థింప నాహంసంబా కాకంబును తనవీపున
నుంచి కొనివచ్చి యథాస్థానంబునం జేర్చి తక్కిన కాకులన్ని
యు వినుచుండ నికముందిట్టి బుద్ధిహీనపు పనులు చేయవద్దని
బుద్ధిచెప్పి యథేచ్ఛంజనియెం.

పిల్లలారా! ఈకథను వింటిరిగదా! దీనినే హంస కాకీ
యోపాఖ్యానమందురు. ఇయ్యది కౌరవుల వలన గౌరవముగా

పెంచబడి కృష్ణార్జునుల నెక్కటి కయ్యంబున జయింతునని దం
భోక్తులు పలికిన కర్ణునికి హితబోధగా శల్యుండు చెప్పినట్లు శ్రీ
మహాభారతము వలనఁ దెలియుచున్నది. ఇందువలన దెలిసికొన
వలసిన దేమనగా, స్వశక్తి హీనులగు వారొరులచే పెంచబడి
క్రొవ్వి గర్వించి తారతమ్యజ్ఞాన విహీనులై యెంతవారినైన జ
యింపఁ గలమనుకొనుచుందురు. అట్టివారిని ప్రోత్సహించినచో
వారు స్వపరబలంబుల నించుకేనియు నాలోచింపక బలాధికుల
నైన డీకొందురు. తుదకు వారిచే భంగపడి పశ్చాత్తాపము నం
దెదరు. అట్టిరీతులు కాకులుగా నుపమింపబడినవి. గొప్పవారు
తమ్మాశ్రయించిన వారిపైనైనను కరుణగలిగి యుందురు. వారికి
గర్వభంగ మొనరించి యుక్తమార్గగాములఁ జేయఁ జూచు
చుందురు. పశ్చాత్తప్తచిత్తులైనచో రక్షించెదరు. కానిచో శి
క్షించెదరు. అట్టివారు రాజహంసంబులుగా నుపమింపఁ బడిరి.
ఇట్టి నీతిని బోధించినను కర్ణుడు తన యుద్యమమును మాను
కొనలేదు. నరనారాయణుల బలాబలంబు లెఱుంగుటను, వారిచే
తాను కౌరవులును నశించెదరనియు నెఱుంగును. దుర్యోధ
నుడు సంధి కొడంబడు వాఁడు కాఁడనియు నెఱుంగును. గాన
తన రాజభక్తికి లోపము రాకుండునట్లు ప్రవర్తించి సూత
పుత్రుడుగా నెన్నబడుచుండిన తనను అంగరాజును గావించిన
దుర్యోధనుని కొఱకు తన ప్రాణంబు లర్పించి ఋణంబు దీర్చు
కొనెను.

సరళ.

[illegible]

అయ్యది సరళ యందలి దయచేతమాత్రము కాదు. స్వార్థపరత్వమే నళినిసోదరునకు తన సోదరి యందలిచి [illegible] వారియిష్టానిశ్చయమునకు వ్యతిరేకమైన సోదరిని నిరాకరింతునను భయంబును మనసునం బట్టినమైను ఈవిషయమునందంతగా కలుగజేసికొనుట లేదు. కాని చాటుమాటుల సరళను దూషించుచునే యుండును. అందువలన ప్రయోజనమేమి? పవిత్రస్నేహానుబంధమును ద్రెంచుట కెవ్వనకు సాధ్యము! నళిని తన సోదరుని [illegible] వెంటకే వచ్చియుండెను. గాని తనసోదరుని నిశ్చయము గమనించి మరచిపోయెను. ఈస్నేహము నంటినే [illegible]

సరళ.— నళినీ! ఏల నాకొరకు శ్రమజెందెదవు? ఎన్నడైన నీవు [illegible] నీవెఱుంగుదువా? నాప్రార్థన యంగీకరించి లో [illegible].

నళిని:— సోదరీ! నన్ను వృథా బాధించుచుంటివా? నీ శ్రమ నాకేమిగాదో! నాయన్నగారిని [illegible] దాసినై నా [illegible] నేనేమి [illegible] సౌఖ్యమాయని [illegible] నాసోదరియని కెప్పుడు నంతో [illegible] సౌఖ్య [illegible] దినంబు [illegible] నప్పుడే నా సౌఖ్యము [illegible]. నీవు నమ్ముముగాని నా సనీ [illegible] వివర్తిల్లినను నిదీనావస్థకే [illegible] చుండును

శరత్:— నా నిర్భాగ్య జీవితాంధకారమున నాసోదరీ నాను ది వ్యజ్యోతిస్సందేశములు నవనీతముల్లనుంటిని గాని లేనిమోదమ [illegible] తమేగదా! సోదరీ, నీ నాట్యాపూరితవాక్యములు శాంత [illegible] నిమితించుచు అహో! సోదరీ! పుట్టి జననీ జనకులను మీకు; మీకై జననీ జనకులు ప్రాణదానముగ నెట్టి తలంబోయిరో గదా! నిర్మలాంతః కరణమునటుం జేసి నాకై [illegible] గా ని యీకాలము వ్యాజనాభ్యుదయము కై [illegible] నిప్పనని య [illegible] నుజులకై [illegible] యున్న [illegible] మోము కనుగొంటినా! సోదరీ! నా విన్నపముగొంపవుగదా! నా [illegible] చే [illegible] పల్లవంబు తెలుసుకొండినా [illegible] గోముమున [illegible] సోదరీకరంబు [illegible] సింగంపం జే సి [illegible] సోదరుండు [illegible] దించునో ఆలోచింపుము.

శరత్ — [illegible]! [illegible] నాథా! నా సోదరుం [illegible] చెప్పెను. [illegible] నేనెట్టుకై [illegible] దేవి [illegible] మంబు [illegible]

నావి:— [illegible]! మోహాసరా నన్నేమనెరా! ఏమా ఇం [illegible] చెప్పెను (శ [illegible] చాల [illegible] [illegible] దేవుడా! [illegible] గదా!" అని [illegible] చెల్లీ! నన జ్ఞాపకమున్నదా!" అను [illegible] చెల్లీ! పూర్వ జ్ఞాప [illegible] అన [illegible] నుకి నన యానాడు నవచింత

కరుదెంచెను. ఆకర్ణాంత కోమలారుణనేత్రంబులా యువకుని ఉత్తమగుణంబుల సూచింపుచుండెను. బెంగాలీ క్రాపు నుదు మాయున కొకవింత యందమును గూర్చుచుండెను. అజాను బాహువులు వెడదవక్షంబు వానివిస్పష్టత్వము చాటుచుండెను. ఆ కుమారుని దేహచ్ఛాయ సువర్ణకాంతిని గేలి యొనర్చుచుండెను. తెల్లని చలువవస్త్రమును, మరియు హాఫ్ షర్టును మెయ్యొకమ గ స్కంధభాగమున వేసికొను తువ్వాలును నావన్నెకాని సటును వ్యక్తీకరించుచుండెను దరహాస ....' ఆననముపై నూనూగుమీసము లెంతయు నందమొసంగుచుండెను. ఆ మురళీధరుఁడు మందహాస సుందర వదనారవిందుఁడై సరళా! ఏమంటివి! నిను నిందితునిఁ జేసితినియా? సరళకన్న నధి యోగ్యవంతురాలిని గాని నీకుతి వారెవరును. ఇంకవుడును నాకు ప మానమని నమ్ముము. నిను నిందించుటకన్న దయామయుండనని నిను తక్కిన యాశాద్వేషాని సిందించెదను.

సర:— మనోహరా! ఆంగ్లసామ్రాజ్యము నేలుచున్నదని మన నిఫలితము నేడెఱుంగఁగలము. ఒక విద్యార్థినిరైన నకల విద్యాసమాపనకారిణులగు విద్యార్థినుల [illegible] ట సుమా!

మో:— అది నిజము. సరళా! సి [illegible] వ్యక్తులిని క్ష కష్టజీవి తొరస్సురా [illegible], సీనన్నుతో ప్రమాణభావ సంగతి [illegible] సుఖముగ యమునగంగలు. సరళ! [illegible] నుపువుసు

డు. ఆహ్వానముతో నెచ్చెలులవిధిని నేనుకూడ బయలుదేరుచు అని భుజభాగమున వ్రేలాడుచున్న వ్యాలును కటితలంబున జుట్టి, నిడుదలగు చేతులపైకి హారములనెగసి నళినీకరంబులందున్న లోటినందుకొని జలపూరితగు పాత్ర నాబావినుండి లాగుచుండెను. ఇదంతయు నిమిషమాత్రమున జరిగెను " మోహనా ! ఇదేటిన్యాయము. ఇప్పటివఱకు విద్యావ్యాసంగమునందే నడస్తియున్న నీవేల యీహాతబాగినికొలది కీల్లజేసెదవు. నగరరాజమను పేరొందిన యీ కలకత్తా నగరముయొక్క వింతలేమైన జాతిస్నేయం దాసీనుండవై తెల్పిన కర్తవ్యమును బుగ నాలించి యూనందిచెదం. అనగానే ఇక నీ కవసరము "అనిబలుకుచు బావిని నరిహాపించెను అంతట జేత జలపాత్రను వెలికిడిసి కొంతసేపటికి ప్రతివర్తియగుచు జేబ్బుల కేర్చుకొని జలపాత్రలో కొంతజల మామెముఖమున కరంబులపైబోసి [illegible] చేరాందళము కరంబులతడి తొలగించుకొనసాగెను అహో ! స్నేహా మోహినిలువైనది. [illegible] తేటంబడ వరళా ! నీవస్త్రమేల [illegible]

నళిని:— మోహనా ! [illegible] ము సరళా ! అంతేగాదా [illegible]

సరళ:— అవును.

మో:— సోదరీ ! సరళా ! [illegible] భోజనంబు తో బగించి [illegible] జరించుటయేనా కోరిక.

సరళ:— సద్గుణావతంసమా ! సోదరా ! మనయందిపుడుమా
త్రమున్న భేదభావమేమి ! నెచ్చెలులారా ! ఇపు డీసంధ్యారాగ
ము నాకర్తవ్యమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నయది. మిమ్ములవిడిచి
వెడలుటకు మనంబొప్పకున్నది. అవల జననియాజ్ఞ మీమాటకు
విలులేకయున్నది.

నళిని:— సరళా ! ఇంకను కొంతప్రొద్దున్నదిగదా ! ఇంతత్వరి
తముగ వంటయేల ?

సరళ:— ఆమెయాజ్ఞ యది.

మో.— నళినీ ! వంటమనిషి యున్నదిగాదా ?

నళిని:— ఇప్పుడులేదు. ఆమెను తన తమ్మునియింటికనిపి యా
మెపనులన్నియు నీమెపైఁ బెట్టినది.

మో:— అదియేమి ! అచటి కేలఁ బంపెను ! ఈ రజనీకృత్యా
ములకెల్ల మహాదేవరావుగారూరకుందురా ! కుమారికచే నిం
టిపనులెల్ల జేయించుట కంగీకరింతురా ?

నళిని:— తల్లి కష్టించుచున్నదని ఆమెను బరపెను. మహాదేవ
రావుగా రేమిచేయుదురు. ఆమె వశవర్తినియై మెలంగు చు
న్నారు.

మో:— కట్టా ! ఎంతటి పాపకాలము !! కన్నసుతులపై నిం
తటి కాఠిన్యము జనకులకేగల్గ, కామినీవశవర్తులై సహజగాంభీ
ర్యము గోలుపోయిన వారల నింక దూషించనేల. ఈ సుకుమా
రగాత్రి కీయల్పవయస్సుననే యెంతటి కష్టపరంపరలు చేకూరె !

సరళా! మేముకూడ నీతో వంటయింటి కరుదెంచవచ్చునా?

సరళ:— సోదరులార! మాజనని బంధువులయింటికి వెళ్ళినారు. నిరభ్యంతరముగ రావచ్చును.

నళిని:— సోదరా! ఈసుగుణ నొక భయంకరాపద చుట్టనున్నది. లోనికిరమ్ము తెల్పెద. ఇంకను యిచట ఆలసించిన పాపము సరళవనికి ప్రొద్దుపోవును. అందువలన ఆమె శిక్షాపాత్రగావచ్చును.

మో:— సరియే రండు. అని ముగ్గురు గృహాభిముఖులై పయనము సాగించిరి.

సతీహితము.

వెనుకటి తరువాయి.

ఇందిర:— అట్లొనరకున్న బాగుగనే యుండును. అతడుంగూడ వీరిని నానామాటలాడి "ఇంక నాయింట నుండవలసిన యవసరములే" దని వెడలుపఱుచు నదలించెనట.

సుగుణ:— ఔను. అదియునుంగూడ నామెప్రేరితమే. ఆమె చిత్తానుసారియై యాతడు నడువవలసి యుండుటచే అట్లొనర్చెను. అదియుంగాక కామాంధత ప్రేమప్రకాశమునుం దొలంగించును. చెలీ! ఈభూతలంబున త్రాసునందు మాతృప్రేమ నొకవైపున ఇతరప్రేమల నొకవైపుననునిచి తూంచినచో మాతృ

ప్రేమనైనఁ గేమఱుచూపును. జననీప్రేమ యమూల్యమైన పెన్నిధానమని నమ్ముము జనకున కంతప్రేమయుండ దనుమా గాని ఇతవుని ప్రేమయట్టి పెన్నిధి ప్రపంచమున వేఱొకటుండ దనుకు. స్త్రీజనంబులకు అత్తమామల సేవ; పురుషులకు జననీజనక సేవ; భగవత్పూజకన్న నెక్కుడని తలంచుము. జగజ్జ ననులఁ గూడ నట్టిపూజనముచే సంతసించి ప్రత్యక్షమగును—'రాయివంటిపిల్ల లక్ష్మివంటితల్లి' యనుసామెత యనృతమా! కాదు. కాదు. సుగుణ చిన్నదానగు వయసులోనున్నను, ఎంతద్రో హమొనర్ప సంకల్పించినను, ఎరిగినయను ఇంకెన్నికట్టువిశ్వత్యం బులోనున్నచుండినను, ఒక్కనాటి కపటప్రేమఁ బ్రకటించుచు నైన 'అమ్మా' యని బిలచిన నంతనే అపరిమితానందినియై సుతుని దుష్కృత్యంబులెల్లమఱచి పైఁగా సుగుణంబులక్రియ భావించి ప్రేమోజ్వలాంగియై లాలించును. ఇందిరా! భానుఁ డస్తగిరిఁ జేరెను. సెలవిమ్ము పోయివచ్చెద.

ఇందిర:— సుగుణా! ఇది పూర్తిగనాలించకయే వెడలెదవా?

సుగుణ:— సోదరీ! మాతృప్రేమ వర్ణింప నాతరమా! ఆ స ర్వసాక్షి యగు నిందిరారమణుఁడుఁ గూడ హర్షించి నిజరూపం బున ప్రత్యక్షమై ఆనందమును వెలిజేసిన యొకచిన్నగాథ రేప రుదెంచి జెప్పెద. నేటికి సెలవిమ్ము. నే నాలసించి వెడలిన నెవ్వరు ను నాయందుఁ గల ప్రేమాతిశయంబున నేమియుననరు గాని వృద్ధులగు మాయత్తగారు మనికట్టుగొనదరు. నేనుండియు నా

నేను కష్టపడుట కంగీకరింపఁ జాల గాన దయ యుంచి సెలవిమ్ము.

ఇందిర:— సుగుణా! నీ సుగుణాళిచే బంధితనై మరల నీదర్శనమగునంతకు నిన్నే ధ్యానించుచుందును మన సుహృల్లతా నారమానాధుండు దినదినాభివృద్ధి నొనర్పఁ బ్రార్థనగావింప నేగెద. శుభమగుఁగాక పోయిరమ్ము

ఇందిర:— సుగుణా! నిన్నరాత్రి నీ వెంతకుఁబంపిన రవ్వలకమ్మ లెట్లున్నవి. కొంచము చిన్నవిగనున్నవిగదా

సుగుణ:— నెచ్చెలీ! బాగుగనే యున్నవి. అంతకన్న నీ చిన్నదానికి పెద్దవి బాగుండవు. వానిమూల్యమెంత

ఇందిర:— మూఁడువేలట. సరిసరే నీకునచ్చిన నాకుఁగూడ నచ్చినట్లే ఏమట్లాలోచించుచుంటివి.

సుగుణ:— సోదరీ! మన స్త్రీల కలంకారములయందుండు అభిలాషను స్మరించి ఆలోచించుచుంటిని. సోదరీ! పిల్లికి బిచ్చము పెట్టని పిసినిగొట్టయిన గృహిణిని వివిధాలంకార భూషితలగా నొనర్చి తానొక అంగవస్త్రమును ధరించి ప్రేతమువలె నుండును. నాకీయలంకారములయం దంతగా నభిలాష లేదమ్మా! ఇందిరా! నా స్వల్పాభిప్రాయంబుల వెలిబుచ్చెద నాగ్రహింపవుగదా!

(సశేషము.)

శ్రీరస్తు.

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

పతిభక్తి.

(నవరత్నములు.)

[శ్రీయుత వస్థుం వేంకటేశ్వరము, కాలేజి, విజయనగరము.]

కం॥ శ్రీకరముగ సద్గుణ శో
భాకరముగ భూరికీర్తి • భాసురచరిత
ప్రాకటముగ నానా ధ
ర్మాకరముగ ధవునిఁ గొల్వ • నగు నతి కెప్పుడున్॥

కం॥ పతిమోదమె సతిమోదము
పతివంతయె సతికి వంత • పతిసౌఖ్యంబే
సతి కెప్పుడు సౌఖ్యదముగుఁ
బతిభక్తియె సతికి దైవ • భక్తి ధరిత్రిన్

కం॥ కుటిలాయత్తుండయిన
స్ఫోటుఁడైనను నంధుఁడైన • తెంగలియైనం
బటుతరమూర్ఖుఁడైనం
జటులోగ్రుఁడైన దిక్కు • సతికిం బతి కా

సీ॥ రాజ్యంబుఁ బాసి ఘో • రవనంబులకు నేఁగు
భర్తతోఁ జనియెనే • పద్మగంధి
కానవావనిమంముఁ • గాప్పిచ్చుమున్నగు

కష్టాలకోర్చెనే • కమలనయన
తనపుత్రులకోసమ్ము • కొన్నైనమ్ముకొని
శ్వశురునన్పొందిర్చెనే • చంద్రవదన
తనయునింగోల్పోయి • తనభర్తచేఁజంపఁ
బడ సిద్ధపడియెనే • పడతిమిన్న

తే. గీ. యిన్నికష్టాలకోర్చె * యువిదమిన్న
యట్టి చంద్రమతి చరిత్ర * నాలకించి
నడచుకొనవలెఁ బుడమిలోఁ * బడతులెల్ల
భర్తకంటెనువేరె దై * వంబులేదు

సీ. కంఠంబునందు మం • గళసూత్రముఁగట్టె
యెవ్వఁడేబోషించు ప్రా • ణేశ్వరుండు
ఏవస్తువడిగిన • నావస్తువుందెచ్చి
యిచ్చిప్రేమించు ప్రా • ణేశ్వరుండు
ధనముసంపాదించి • దారాత్మజులను బ్రే
మించిపోషించు ప్రా • ణేశ్వరుండు
తనతోడఁ జెప్పకే • పనిచేసినను గో
పింప కేలుకొను ప్రా • ణేశ్వరుండు

తే. గీ. తనదుసుఖదుఃఖములను బా * ల్గొనిభరంపఁ
దానుగూడసహించెడు * ప్రాణవిభుఁడు
కాక ధరణీతలంబునఁ * గలఁడెవేరు
దేవుఁడొకఁడు పతివ్రతా * తిలకమునకు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

పతిభక్తి.

(నవరత్నములు.)

[శ్రీయుత నరసింహ్మ వేంకటేశ్వరము, కాలేజి, విజయనగరము.]

కం॥ శ్రీకరముగ సద్గుణ శో
భాకరముగ భూరికీర్తి • భాసురచరిత
ప్రాకటముగ నానా ధ
ర్మాకరముగ ధవునిఁ గొల్వ • నగునతిశిష్టున్॥

కం॥ పతిమోదమె సతిమోదము
పతిచింతయె సతికిచింత • పతిసౌఖ్యంబే
సతికెప్పుడు సౌఖ్యదమగుఁ
బతిభక్తియె సతికిదైవ • భక్తిధరిత్రిన్

కం॥ కుటిలాయత్తుండయిన
స్ఫోటుఁడైనను సంధుఁడైన • చెంగలియైనం
బటుతరమూర్ఖుండైనం
జటులోగ్రుండైనదిక్కు • సతికింబతి కా

సీ॥ రాజ్యంబుఁ బాసి ఘో • రవనంబులకు నేఁగు
భర్తతోఁ జనియెనే • పద్మగంధి
కాననావనియందుఁ • గాప్రచ్చుమున్నగు

కష్టాలకోర్చునే • కమలనయన
తనపుత్రులోపమ్ము • కొంతైననమ్మసి
శ్వాసనమ్మందిర్చునే • చంద్రవదన
తనయునింగోల్పోయి • తనభర్త నేఁబంచఁ
బడ సిద్ధపడియెనే • పడఁతిమిన్న
తే॥ గీ॥ యిన్నికష్టాలకోర్చెనే * యువిదమిన్న
యట్టి చంద్రమతి చరిత్ర * నాలకించి
నడచుకొనవలెఁ బుడమిలోఁ * బడఁతులెల్ల
భర్తకంటెనువేరె దై * వంబులేఁడు
సీ॥ కంఠంబునందు మం • గళసూత్రముంగట్టి
యొమ్మిన్మోఁబోర్చు పతి • దేవుండు
ఏవస్తువడిగిన • నావస్తువుందెచ్చి
యిచ్చిప్రేమించు పతి • దేవుండు
ధనముసంపాదించి • దారాత్మజులను బ్రే
మించిపోషించు పతి • దేవుండు
తనతోడఁదెచ్చుకే • వనికొనర్చినను గో
పింప కేలుకొను పతి • దేవుండు
తే॥ గీ॥ తనదుసుఖదుఃఖములను బా * ల్గొనిభరంపఁ
జానుగూడనహించెదు * పతిగావిభుఁడు
గాక ధరణీతలంబునఁ * గలఁడెవేరు
దేవుఁడొకఁడు పతివ్రతా * తిలకమునకు

తే. గీ. భర్త మాటలకు మారుగాఁ • బల్కరాదు
ఒకని మనస్సుఁ బతి విడి • యుండరాదు
భర్త కోఁపగించియుండని • భార్య యిల్ల
లంబు లేని నదీచిత్ర • మాంబుగాదె॥

తే. గీ. వనమునన్నమ్మ సావిత్రి • భర్తఁ బాసి
యుండి నీవు వనము నుండెఁ • గాంచి యముని
భర్త ప్రాణముల్ గొని తెచ్చె • నదియు కాదె
భర్త కంటెను వేఱె దై • వంబు లేదు॥

తే. గీ. సీత దశకంఠు నింటి యున్నను • స్త్రీ నవ్య
రీతి మనసాలంచి యగా • కీర్తి నొప్పెను
భర్త సేవించు వనిత పతి • వ్రతయగును
భర్త కంటెను వేఱె దై • వంబు లేదు॥

తే. గీ. స్వరము రూపంబు కోకిల • సంతతులకు
విద్య యే రూపము కురూ • పి ప్రజలకు
ధరణి నోరిమి రూపంబు • తాపసులకు
భర్త సేవయె రూపంబు • భామినులకు॥

నవరత్నములు సమాప్తము.

చంద్రమతి

స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యమే భూషణము. పతివ్రతామార్గంబుగల కాంత యెట్టి దుష్కర కార్యములైనను జేయఁగలదు. ఆమె యుభయ లోకంబులందునుఁ బూజింపఁబడును. పతియే భగవంతుఁడని తలపోసి, నిరంతరము నాతని సేవఁ బాయక, యాతని పాదారవిందంబులను హృదయకమలంబునఁ బాదుకొల్పి యాతనిని సేవించు సతీమణులఁ బూజించు సౌభాగ్యము సకలజనులచేతను గొనియాడఁబడును. వేయేల! సతి యొక్క పుణ్యము పతితోడనగు లోకంబని యూహింపవలయును.

మున్ను సాకేతపురంబునందు హరిశ్చంద్రుండను పుణ్యశ్లోకుఁడు కలఁడు. ఆతఁడు సూర్యవంశజుఁడు. ఆతని భార్య పేరు చంద్రమతి. ఆ నృపాలునకుఁ జంద్రమతియందు లోహితాస్యుఁడను నొక కొమరుఁడు జనించెను. అసత్యమనునది కంఠము కోయఁబెట్టి గాలించి చూచినను హరిశ్చంద్రుని వదనంబునఁ గానుపింపదు. సత్యము హరిశ్చంద్రుని చిత్తము తనకు నివాసముగాఁ జేసికొనియుండుటచేత నాతనికి సత్యహరిశ్చంద్రుఁడను నామము కలిగినది. చంద్రమతియు భర్తకుఁ దగిన భార్యయై కలిమియైనను, నష్టములైనను సహించుచుఁ బోకను ఇతరులను, తనవారిని సమభావమున నారయుచుండును. పతిపదాంబుజసేవయే మహాభాగ్యంబని తలంచుచుండును. సుగుణంబులన్నియు ముద్దగానొనర్చి, చంద్రమతియను మంచి, యజుఁడు సృష్టించినాఁడని చెప్పవచ్చును.

ఒక సమయంబున నింద్రసభయందు సత్యమునుగూర్చిన యొకప్రశ్న రాఁగా, వశిష్ఠుండు దేవేంద్రునితో భూలోకంబున నసత్యమాడనివాఁ డొక్కఁడు హరిశ్చంద్రుఁడే యని చెప్పెను. అందులకు నిరంతర కోపస్వభావుఁడగు విశ్వామిత్రుండలిగి హరిశ్చంద్రుని బొంకింతునని ప్రతిజ్ఞఁ జేసెను. ఆయిరువురును పందెములు వేసికొనిరి. ఆసమయంబునందే హరిశ్చంద్రుఁ డశ్వమేధ యాగంబు గావించి, యర్థులకుఁ గావలసినవి యొసంగుచుండెను. ఇది మంచి సమయమని యా నృపాలుని బొంకింపఁదలంచి విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రు

...యొక్క కోరికఁ దీర్చెను. హరిశ్చంద్రుండును మునివర్యుని పాదంబులకు శిరంబున నానించి, "మహాత్మా! మీ కోరిక దీర్చు భాగ్యంబు నాకు గల్గెను. భవదీయానుగ్రహము వలన నేటి కీ ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చితిని. తమ యభీష్టం బెట్టిదో తెలిపి నన్నుఁ గృతార్థునిఁ జేయుఁడు. మీ కోరికఁ దీర్చెదను" అని పలికెను. విశ్వామిత్రుం డాతనిం జూచి "రాజేంద్రా! భూలోకంబునఁ గల రాజులందరిలోన నీవే సత్యవాక్పరిపాలకుండవని నీ యశోడిండిమ సకల దిక్కులయందును మ్రోగుచుండుటవిని నిన్నుఁ బరీక్షింప వచ్చితిని. నా కేమియును లేదు. నేను క్రతువొక్కటి సేయఁ దలంచినాను. దానికి మహారాజా! ఏనుగపై నెక్కి రత్న మొక్కటి పైకి విసరిన నది పోయినంత యెత్తున ధనంబు నాకుఁ గావలయును. ఇదియే నిన్ను యాచింపఁదలంచి యేతెంచితిని. దాని నొసంగెదవేని నా యభీష్టము తీర్చి సత్యసంధుఁడ వనుగదా" యని పలికెను. అంతట హరిశ్చంద్రుం డింతమాత్రమేనా సంశయింపక, మంత్రిం బిలిచి గాధేయునకు కోరిన ధనంబంతయు నిమ్మని పలికెను.

"ముందున్నది ముసళ్ళ పండుగ" యనునట్లు విశ్వామిత్రుం డాధనమున్ హరిశ్చంద్రునకే కానుకగా నిచ్చి, "ఇది నాకుఁ గావలసినప్పుడు దీసికొనెదను" అనెను. మునీంద్రుండు ధనం బవ్విధంబుగా నొసంగుటకు నంగీకరించెను. హరిశ్చంద్రుండు విశ్వామిత్రుని కోరిన తెఱంగున ధన మొసంగఁబోవగా నామునీంద్రుండు "హరిశ్చంద్రా! నీ దాతృత్వమున కు మెచ్చితిని. నీవొసంగిన ధనము నేనే యిచ్చుచుంటి నిప్పుడు జనుము. కాని యీ ధనము నేనిప్పుడు దీసికొనిపోయి చేయుటకుఁ దగినతావు లేదు. తలచినప్పుడు వచ్చి దీసికొనెదను. గావున భద్రముగా నీ యొద్దనే యుంచుము" అని వచించి యమ్మునీంద్రుం డరిగెను. హరిశ్చంద్రుండును సంతోషభరితుండై విశ్వామిత్రుం డెట్టినేరనుదెంచి నా వలనఁ బొందిన ధనము నిమ్మని యడుగునో యని భద్రముగాఁ గాపాడుచు నుండెను.

విశ్వామిత్రుం డంతటితో నూరకొనలేదు. మాయా మృగంబుల సృష్టించి రాష్ట్రంబునందున్న సస్యముల పైకి విడిచెను. పౌరులు భయమంది రాజుతో మొఱపెట్టుకొనిరి. ఆనృపాలుండును మృగసంహారంబునకు బయలుదేరుచుండ,

వారని చెప్పుచుండు నేనెవ్వారూటను సమ్మతింపని [illegible] నాతని తెంట బయలుదేరెను. ఇట్లు భార్యాపుత్రులను [illegible] హరిశ్చంద్రుఁడు దారుణంబగు కరిగెను. ఇకపై హరిశ్చంద్రుని [illegible] కము పారిరంభమయినది.

ఆకేఁడు [illegible] యొక్క [illegible] ఒక [illegible] [illegible]. [illegible] ది విశ్వామిత్ర [illegible] యాతనికిఁ [illegible] బును దన కాదుకొనుటకు [illegible] ము పిల్లను [illegible] [illegible], విశ్వామిత్రుని [illegible] హరిశ్చంద్రుఁడు విని [illegible] మునిబా [illegible] విశ్వామిత్రుని [illegible] [illegible] [illegible] ఫలము, [illegible] [illegible] వి శ్వామిత్రుని [illegible], హరిశ్చంద్రుని [illegible]. [illegible] [illegible] హరిశ్చంద్రుఁడు [illegible], వారి [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible]. ఇందులకు నీ [illegible] [illegible] అని [illegible]. [illegible] నీ [illegible] [illegible] [illegible]! రాజ్యభ్రష్టుడను [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

యాశక్త్రీల పరశలం బంపివేయుమని పలికెను. భటులు మాతంగకన్యకల గొరలుబట్టి గెంటివేసిరి. వారు వెడలిపోయి గడుసరియైన నరిగి విశ్వామిత్రునితో హరిశ్చంద్రుడు తమ్ముఁ గొట్టెనని విన్నవించుకొనిరి. ఈ పలుకులు విని కంపితాంగుఁడై మహాకోపంబు చెందనమున నుండి పడుచు వచ్చి హరిశ్చంద్రు నికిరీటము గెలుచుచున్న తరుణంబున హరిశ్చంద్రుఁడు మునిశార్దూలునిఁ గాంచి “మహాత్మా! నావలన వచ్చిన యపరాధంబేమి. నేను తమ యాగ్రహంబునకుఁ బాత్రుఁడనైనట్టి కేమి కారణము. మునివర్యా! పద్మపత్ర సన్నిభంబులగు మీపాదంబులు శిరమున నా కిరీటంబునఁ దగిలి నవసియుండును. పాదంబు లిటుఁ దెండు. ఒత్తెదను.” అని పలికెను.

మునివరుండాతనిఁ గాంచి “ఓరీ నృపాలా! నీకిరీటము సోకటంజేసి నా పాదంబులుమాత్రమే నవయలేదు నీవు చేసిన దుష్కృత్యంబునకు నా శరీరంబంతయు మండుచున్నది. ఆశ్రమంబున లేడిని గొట్టినందులకై సైరించి శాంతివహించగా, నా పెండ్లిపుత్రులైన మాతంగయువతులనుగూడ శిక్షించితివట. సుకుమార శరీరలగు నబలలను గొట్టుట నీకుఁ జేతులెట్లాడెను. నీవు చేసిన పాతకములు కాంతులపైఁ గాపట్టకా బ్రహ్మ యీరాజ్యంబు నీపాలఁ జేసినాఁడు. ఛీ! నీముఖంబుఁ జూచినఁ బంచమహాపాతకంబును గలుగును.” అని తీవ్రముగాఁ బలికె, యింక శాంతిమువహించి, పెంపీయు నా తని విలోకించి, “హరిశ్చంద్రా! జరిగినదేదో జరిగినది. ఇప్పుడైనను నా మాతంగ స్త్రీల నంగీకరించుము. నీవు సుఖంబుననుండఁ గలవు. నిన్ను సైరించితి. లేకున్న నీవు పసుపాట్లను మిగిలేదు యనుచని పలికెను. హరిశ్చంద్రుఁ డందులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబుగ నిట్లు చెప్పెను.

“దేవా! నా చిత్తవృత్తి శోధించుట కిట్లు చెప్పుచుంటిరో మరి యెందునకుఁ జెప్పుచుంటిరో యాజ్ఞాపించుచున్నను, నవ్విట్టి యధర్మోద్యోగంబుఁ బ్రకటించుట మీకు ధర్మము గాదా? సత్యవాక్పరిపాలకుండవని దేవతలు వేడుకొనఁగా! మా తెలుఁగు గాథను బోధించుట యిదియేటి ధర్మము. నీవారైనను నిష్ఠావంతులైన నట్టి యధర్మకార్యం బాచరించిన వా

పొండిరా! ఈయాపత్తి మీదిమాత్రము గాదా! వేయేల! అర్ధాంగిని కాశీనగ
రమునందు నమ్మితిని, నాపుత్రుని యామెఁ గలసి శిరమునై నెక్కించి తోడ్కొని
ను, రాజ్యంబు వీడితిని, హేయమైన వృత్తి యొనరించితిని, ధర్మ కార్యంబుగ
కాంచినయను, నసత్యభాషణమునను నా చిత్తము స్థలింపదు. మీరు నా
చిత్తము బరీక్షింప నవసరము లేదు. సమస్త రాజశ్రీలను దేవతలారి కర్పించి
మన్ననుఁ దర్పించెద. గాని యుక్తి యున్నత కార్యము మాత్రము నే నుపే
క్షింపను" అని ధృఢముగాఁ బలికిన హరిశ్చంద్రుని వాక్యములు విని మునీంద్రుఁడు దిగ్గన సమ
యమునితేంచి "రాజా! కానిమ్ము నీ సత్యవాక్పరిపాలనం కెట్టి సాటియు
లేదు. ఇప్పుడే నీవు రాజ్యంబిమ్మన్న నిచ్చెదనంటివి. ఎవి తెమ్మ [illegible]
పంచియు నాకును రాజ్యమేలగలేని కోరికయున్నది, అదియెట్టిదన్న
నశ్వసంఘుని పుత్రుమ్ము" అనిపలికెను అప్పుడు చంద్రమతి నాథునితో ని
ట్లనుపలికెను. "నాథా! ఈమునిసంఘమును నిన్ను మనోవ్యధ కలిగించు
చుటకే చలమువహించినాను ఇప్పటికి దేవతలారు ప్రసన్నులైరి
యును, మానవులను భార్యాబిడ్డలను, సంపదలను స్థిరములుగావు, కీర్తియే
నిలుచును, మీసత్యమును మీరు గాపాడుకొనుడు. ఎన్ని యుక్తులు వచ్చినను
సత్యమును విడనాడరాదు, ప్రాణేశ్వరా! మీరు పలికిన రీతిగా నీ రా
జ్యమునకు రాజ్యమును భారమేయొసఁగుము"

ఆహా! ఏమి చంద్రమతి వాక్యములు! సాధ్వీమణిగా నీమెయే సాధ్వి
ఆమె వాక్యములు హరిశ్చంద్రునకు మరింత ప్రోత్సాహ మిచ్చెను. హరిశ్చం
ద్రుండు విశ్వామిత్రునిఁ గాంచి "మునీంద్రా! ఈ రాజ్యంబు నిన్న మొన్న
టిదాక మీరే యేలియుంటిరి ఇయ్యది యంతయు మీదియే యిమ్మనినన్ను ను
నేల? పరిపాలించుటకిచ్చగించెనేని నాకోరిక. మీకు నా రాజ్యము ధా
రవోయుటకన్న నాకుఁ గాఁగలిగిన భాగ్యమేమున్నది" అనిపలికి దానము
నొసంగిన బ్రాహ్మణక్షేత్రములు తప్ప దక్కిన రాజ్యంబంతయు నాతనికి
సమర్పించెను

విశ్వామిత్రుండు రాజ్యమునంతయు గ్రహించి యాతని భార్య

[illegible] హరిశ్చంద్రా! [illegible] నీ చెప్పుటచే లోక [illegible] ! నీవు [illegible] ఈకార్యము సేయుచు న్నావా! నాఁడు నీవు [illegible] ధనము [illegible] దాని [illegible]. నాఁడు నా సంగమము [illegible] ఇది ధర్మము గాదు. కావున నీవు [illegible] ప్రత్యక్షము [illegible] అని పలికెను హరిశ్చంద్రుఁడు [illegible] మహర్షి! మీ [illegible] నా సకల రాజ్యము [illegible] మును [illegible] పలికెను.

విశ్వామిత్రుఁడు [illegible] హరిశ్చంద్రుఁడు [illegible] హరిశ్చంద్రా! [illegible] అని పలికెను. అప్పుడు విశ్వామిత్రుఁడు [illegible] ఓ మహాత్మా! [illegible] అని చెప్పి హరిశ్చంద్రుఁడు [illegible] హరిశ్చంద్రుని [illegible] ఒకచో విశ్వామిత్రుఁడు [illegible] మును. అప్పుడు [illegible] చంద్రమతి [illegible] హరిశ్చంద్రా! [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] చంద్రమతినిగాంచి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] చంద్రమతి కాలకౌశికు [illegible]
[illegible] లోహితుం
[illegible] పుచ్చుచుండెను.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
చంద్రమతి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]తుఁడు. సప్తద్వీపసముద్రముద్రిత మహీచక్రంబుఁ బరిపాలించుచు [illegible] చక్రవర్తికి [illegible] [illegible] ఘోరమగు [illegible] [illegible] భూసురుని [illegible] [illegible] దహించుట [illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] నాకీ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] నీ సత్యమును [illegible] [illegible]

లోకించుచు, [illegible] ప్రతిష్ఠించిరి. [illegible]
రక్షించుచున్న [illegible] మరల [illegible]
తే॥గీ॥ సత్కళా [illegible] * [illegible] ని
[illegible] * [illegible]
[illegible] * పదతియిన్న
[illegible] లోకముల సుకీర్తి * [illegible]

[illegible]

— బాలాహితబోధని. —

—o—

[శ్రీయుత అల్లమరాజు [illegible]]

షోడశము.

క॥ శ్రీకరమై సద్గుణ సొం
పాకరమై సారకీర్తి • భాసుర చరిత
ప్రాకటమై నానా ధ
ర్మాకరమై ధర్మవిధి [illegible] బాలా! ॥
క॥ పతియుదికన్నిమది నం
తతము నదలపోసి నా ని • [illegible]
ధృతి [illegible] సేవింపుము
[illegible] బాలా! ॥
క॥ దైవస్మరణంబొక్క [illegible]
పావనమొనరించి [illegible]

ఆంధ్రలక్ష్మి.

కీవిగఁగొల్వు చెఱుంగుచు
భూవలయమునందుఁ గీర్తిఁ • బొందుము బాలా ! ॥

కం॥ నీకెల విద్యాభ్యాసము
బ్రాకటముగఁ జేయుగురుని • పాదయుగంబున్
లోకుల్ మెచ్చఁగఁ గొల్చుచు
నీ కీరములు మోక్షప్రముక్క • నిల్వుము బాలా ! ॥

కం॥ పెను బాములకున్ లోఁబడి
ఘనయోగములాదిపుణ్య • కార్యస్తోమం
బొనరించి నినుఁ గాంచిన నిజ
జననీజనకులను గనుము • సత్కృప బాలా ! ॥

కం॥ కాంచియు నిరతము నిన్నిల
నుంచిన ప్రేమంబుతోడ • మేలొడఁగూర్పన్
బెంచియుఁ బరిణయమును గా
వించెడు పెద్దలను గనుము • వేడ్కన్ బాలా ! ॥

కం॥ సంతతమును నీతోఁ గను
సంతోషముతోడ మెలఁగి • క్షణమైనను నీ
న్నెంతయుఁ బాసియుండఁగని
కాంతాసికరంబుఁ గనుము • కరుణన్ బాలా ! ॥

కం॥ ఆటలలోఁ బాటలో
నేటుగ దినదినము నిన్ను • నిక్కఁపు దయతో
బాటించుచు మేలిడు నీ

సాటిపశుచులనుగనుము • సమ్మతిబాలా ! ||

కం|| నీవగుబంధుజనంబుల
సాదరమతిఁజూచినంతఁ • సాంద్రయశంబున్
వాదములాడకసద్వ్యా
పారంబునఁ బెంపుసేయఁ • బూనుము బాలా ! ||

కం| పరపురుషసాంగత్యము
పరిహరిప్రత్నిదాస్య • భావము నెంతేన్
మురవియుఁగులకాంతవునై
సురుచిరకీర్తినిగడింపఁ • జూడుము బాలా ! ||

కం|| ఉపకారము నీవనిగా
నుపమించుచు మంచిచెడ్డ • లూహింపుము నీ
నెపుడున్ జనసమ్మతిఁగొను
శపథంబునయుంచుమమ్మ ! • చాలును బాలా ! ||

కం| పూనుము విద్యాభ్యాసము
మానసమున దేశభక్తి • మరువకుమమ్మా !
నానుము సుహృదవర్త
మేనాఁడును పేరివిధము • నెన్నకు బాలా ! ||

కం|| ఇంటగునఁబోకగునఁగలహము
లకయుకసంసారనావ • నానందమునన్
దరియును ముంగిగ్ధకరంగను
చిరకాలపుంగనాటి సుఖము • తెలుపుము బాలా ! ||

చ॥ ఇహలోకయుక్తమునిచ్చెం
బహుదుఃఖములనొసఁగు • పరమ ప్రశాంతిన్
పరమసురాగము మోహము
భరమహితమగుకార్య మెల్లను • బల్కునెల్లన్

చ॥ పరపురుషులనోవ కలుగు
పరవనితలఁ దల్లులట్లు • భావించవలెన్
పరవిత్తమునకగొంబును
పరకష్టము తెల్పి ను • బాధలు బాపన్ ! ॥

చ॥ మంగళమగునయలోలం
మంగళమగు సుగుణాల ! • మహిళామణీ !
మంగళము ఘనతలీలా !
మంగళమగునీకుసతము • మహిళాలోలా ! ॥

సమాప్తి

రాజపోషకులు

శ్రీ జనార్ధనపాడి దివాన్ బక్షీ మహాపాత్రులుంగారు బారువా మాలుదారు

పోషకులు

శ్రీమతి గాదెమాడుగుదుశమ్మగారు
,, గంవిల్లి సుభద్రమ్మగారు
,, దిగుమర్తి రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు
,, కొండిపల్లి వెంకటరమణమ్మగారు
మ॥రా॥రా॥ రావుబహద్దూర్ సత్యవాడ సూర్యనారాయణ ప్రసాదరావు [పంతులుగారు]
,, వైశ్యరాజు సూరయ్యరాజుగారు
,, ఆత్మకూరి బుచ్చయ్యశాస్త్రిగారు
,, ఆయుర్వేదరత్న, బి. శ్యామసుందరరావు బహద్దరు

సహాయులు.

శ్రీమతి వరహాగిరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు
,, మాకెళ్ల సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు
,, ఇంద్రకంటి వెంకటసుబ్బమ్మగారు
,, బంటుపల్లి వెంకటరత్నమ్మగారు
,, కొల్లూరు నరసుబాయమ్మగారు
మ॥రా॥రా॥ వేమూరి లక్ష్మీనారాయణరావుగారు
,, పోచిరాజు రాజేశ్వరరావుగారు
,, మంత్రిప్రగడ రామలింగస్వామిగారు
,, అక్కినపల్లి కన్నయ్యపంతులుగారు
,, నూతి రామమూర్తిగారు
,, కొంచాడ సన్యాసి సుబుద్ధిగారు
శ్రీమతి తాడిమేటి శేషగిరమ్మగారు
,, శంబాజ సీతాయమ్మగారు
,, వల్లమడుగుల లలితాంబగారు
,, పేకమళ్ల లక్ష్మీభాయమ్మగారు

మ॥రా॥రా॥ శ్రీరాజా విక్రమదేవవర్మగారు
,, ప్రభల లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు
,, కోట్ని కృష్ణమూర్తి శ్రేష్ఠిగారు
,, మేడిమి వేంకటస్వామినాయుడుగారు
,, దూపా బలరామస్వామినాయుడుగారు
,, తిత్తి బలరామయ్య నాయుడుగారు
,, తిత్తి జానకిరామయ్య నాయుడుగారు
శ్రీ జగన్నాథశౌఢి కడంగాగారు

— 0 —

పత్రికాస్వీకారము.

ఈ క్రింది పత్రికలను కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ సంగ్రహించుకొంటిమి.

1. గోదావరిపత్రిక	వారపత్రిక	రాజమహేంద్రవరం	గోదావరిజిల్లా
2, త్రిలింగ	డిటో	తొండియార్పేట	చెన్నపురి
3, పంచానన	పక్షపత్రిక	సోంపేట	గంజాంజిల్లా
4. మదర్వివి	డిటో	విశ్వాసరాయపురం	గోదావరిజిల్లా
5. నియోగి	మాసపత్రిక	కీల్పాకు	చెన్నపురి
6. ఉపాధ్యాయబోధిని	డిటో	గుంటూరు	
7. ఆంధ్రభాషావిలాసిని	డిటో	చిత్రాడ	పిఠాపురంపోష్టు గోదావరి
8. తెలుగుదేశవాఙ్మయపత్రిక	మాసపత్రిక	తిరువల్లిక్కేణి	చెన్నపురి
9. శ్రీవైష్ణవపత్రిక	మాసపత్రిక	పెంటపాడు	కృష్ణాజిల్లా
10, ఆయుర్వేదచంద్రిక	డిటో	పెరిదేపి	నెల్లూరుజిల్లా
11. శృతిధర్మసంజీవిని	డిటో	బెజవాడ	కృష్ణాజిల్లా
12. విద్యాభివర్థని	డిటో	వెంకటగిరిటౌన్	చిత్తూరుజిల్లా
13. ప్రబుద్ధాంధ్రిపత్రిక	డిటో	రాయవరం	రామచంద్రపురంపోష్టు గోదావరి
14. అనసూయ	డిటో	రామారావుపేట	కాకినాడ గోదావరి

కుశలుండు కాకపోవుటచే మీ వారి రాజ్యమంతయు సల్లకల్లోల
ముగనుండెను. రాణా తెలితక్కువవాఁడగుట తెలిసికొని మం
త్రులే రాజ్యపాలనచేయు తమలోదాము కలహింపజొచ్చిరి.
ఒకరినొకరు చంపప్రయత్నించుచుండిరి. ఈయంతః కలహముల
నణచుటకై తెలివిలేని రాణా సింధ్యాయను మహారాష్ట్రప్రభు
వును సాయముకోరెను. ఇదేసమయమని మహారాష్ట్రులు మిడు
తలగుంపువలెవచ్చిపడి రాణాను సాయముచేయుదుమని వంకబె
ట్టి చేయరానియకార్యముల జేయజొచ్చిరి ఈతరుణమున మం
త్రులలోనొకడు సింధ్యాయొద్ద లంచముస్వీకరించి చిత్తూరునగర
ము వానిస్వాధీనముచేసెను. నగరము స్వాధీనముచేసికొని
సింధ్యా తనకు మారుగా ప్రతినిధి నునిచి స్వదేశమునకుబోయెను.
పాపము సింధ్యాసాయమువలన బాగుపడదలఁచినరాణా భీమసిం
గు మంత్రుల యకార్యకరణమువలన సింధ్యాకు సామంతుడు
గాపలసినంతటిదురవస్థకు బాల్పడెను.

ప్రతినిధిగానుండిన యంబాజీయనువాడు ప్రజల పెక్కు
బాధలు పెట్టెను. వానియనంతరము మరికొందరుప్రతినిధులు
వచ్చిరి. వారందరొకరికంటెనొకరు ఘనులనిపించుకొన్నవారే
గాని యోగ్యులుకారు.

మీ వారు రాజ్యస్థితిగతులిట్లుండగనింతలో సింధ్యా కాల
ధర్మమునొందెను. వానివారసులలోనొకడు సింధ్యాయయ్యెను
అతడుగూడ రాణాను పెక్కువిధములబాధించి లక్షలకొలది
ధనమును నాతనియొద్దనుండి తీసికొనెను.

కృష్ణాకుమారి

ఇట్లు దేశము మిక్కిలిహీనదశలోనుండ రాణాముద్దుల కూతురు కృష్ణాకుమారి పుష్పవతియయ్యెను. అప్పటికామెకు పదునైదు సంవత్సరములు. కృష్ణాకుమారి తరుణవయస్కురాలైనప్పటినుండి ముఖలావణ్యమునందు, నవయౌవనసౌష్ఠవమునందు, నిగనిగలాడు దేహకాంతియందును, సౌశీల్యమునందును మృదుసూక్తులయందును నగ్రగణ్యయై మిగుల రాణించెను. ఆ బాలికయొక్క త్రిజగన్మోహనమైన సౌందర్యమును, యనన్యసామాన్యమైన, సుగుణత్వము నాలించి యాకాలపు రాజపుత్రులెల్లరు నామెను పత్నిగా బడయనుత్సహించుచుండిరి. అంతనొక్కొక్కరాజు కృష్ణాకుమారిని తనకిచ్చి పెండ్లిచేయవలసినదని కబురులనంపసాగిరి. అట్లుకబురులనంపినవారిలో మొదటివాడు సింధ్యా. ఎంత అసమర్థుడైనను రాణా కులగౌరవమును దలచి యశ్వవరిష్ఠుడైన సింధ్యాకు కన్యనివ్వనంగీకరింపకబోయెను. రెండవవాడు ఆ [illegible]సంస్థానాధిపతియైన జగత్సింగు యనువాడు. ఇతనివంశీకులు మొగలాయి ప్రభువులకు పిల్లనిచ్చినకారణమున కులగౌరవమునందు మీవారుప్రభువులకుకొంత తీసిపోదురు. అదియట్లుండ జగత్సింగు కృష్ణాకుమారికి భర్తకాదగినంత యోగ్యుడు కాదు; కపటి దుర్వ్యసనలోలుడు. ఇట్టి కులగుణహీనునకు తనయనివ్వమనసొప్పక రాణా పెక్కువిధములవిచారించెను. తుట్టతుదకు తనదౌర్భాగ్యస్థితివలననంతకన్న మిన్నయైన వరునిదేలేక వయసుమీరినమ [illegible] మాడకను భీతిచేతనైతే యాతనికేయివ్వ నిశ్చయించెను. ఈసంగతి తెలియగనె జగత్సింగునకు కోపమంది అమూ

ల్యాణ వస్త్రాలంకారములతో మంత్రిపురోహితులనంపి ప్రధానముచే యించెను. ప్రధానానంతరము మానసింగను మారువారప్రభుపుత్రిక న్యను తనకియ్యమని రాణాకు కబురంపెను. అంతటితో యూరుకొ నక కృష్ణకుమారిని తనకిచ్చునట్లుజేయుమని సింధ్యాను కోరెను. అది వఱకె తనకివ్వలేదన్న కారణమున నాగ్రహించియున్న సింధ్యా వెంటనె జగత్సింగు ప్రధానము రద్దుచేసికొని మానసింగుకు నీకొమార్తె నివ్వవలసినదని రాణాకాజ్ఞ చేసెను. ప్రధానము రద్దు చేసికొనుట యుక్తము కాదని రాణా సింధ్యాయాజ్ఞ నిరాకరించెను. అంతసింధ్యా తన యాజ్ఞ మీరినందుకు మహోకుపితుండై రాణా మీఁదికి యుద్ధసన్నద్ధుడయ్యె. పిరికిపందయైన రాణా సింధ్యా యాగ్రహమునకు భయపడి యాతని యిష్టప్రకారము చేయు టకు సమ్మతించెను.

ప్రధానముచేసిన జగత్సింగీసంగతివిని తనకు ప్రధానము చేయబడిన కన్యను మఱియొకనికిచ్చుటకు విశేష అవమానమును కోపమును పొందినవాఁడై మారువారుసంస్థానములో కొందరి నికూడ గట్టుకొని మారు వారురాజ్యమునకు వీనికన్న దగ్గరవా రసుఁడొకఁడున్నాడని వెల్లడించి వానిసాయముతో మానసిం గుపై యుద్ధమునకు వెడలెను. అంబరుమారుప్రభువులకు ఘోర యుద్ధము జరిగెను. జగత్సింగుజయమందెను. మానసింగుయోడి పాఱిపోయి రాజధానియగు జోధ్పూరుకోటలో దాగుకొనెను. అంతటితో తృప్తినందక కృష్ణకుమారిని పరిణయమాడక శత్రుని నిశ్శేషమును చేయవలయునని జగత్సింగు మఱికొందఱు రాజపు

త్రులతో జాగ్రనముగ ఘట్టించెను. అచట నతండెంత కాలము యున్నను కోటస్వాధీనము కాకపోగా ఆహారపదార్థములు స్వల్పములై సేనలో అయినోన్యకలహములుద్భవించెను. ఈరీతి జగత్సింగు సైన్యము బలక్షీణమగుచుండ మానసింగు చెక్కు చెదరక కోటలో గూర్చుండి నానాటికి బలపడుచుండెను. ఇంతలో మారువాడు సైన్యమొకటి రాజధానిపట్టణముపై బడినది, వేగ రావలసినదని, జగత్సింగునకు పిట్టపిడుగువంటి వర్తన వచ్చెను. దానితో జగత్సింగు హతాశుండై జయపురమునకు మరలెను. అతని తెలివితక్కువకు కోపించియతనితో గూడిన మారువాడు సైనికులు మరల మానసింగుతో గలసిరి. ఈయుద్ధమున జగత్సింగు సంపూర్ణ పరాజయమునొంది ప్రాణముదక్కించుకొనుటయే కష్టమయ్యెను. మానసింగు జయమంది కృష్ణకుమారిని పరిణయమాడ దలచి సింధ్యాసాయము కోరెను.

అప్పుడు సింద్యా రాణాకీ చందమున సందేశమంపెను. «నీకొమార్తెను మానసింగునకిచ్చి వివాహము చేసినను సమ్మతమే లేక యన్యులపాలుగాకుండ చంపినను సమ్మతమే. యేదో యొకటి చేయుము."

కృష్ణకుమారిని తనకీవలేకను క్రోధమున సింధ్యా యిట్టి దారుణసందేశమంపెను. దూతనోటనుండి ఈ వాక్యములాలింపగనే గుండెపగిలి అక్రమము అన్యాయము చేజేతులన్నకూతునుజంపుబెట్టని పెక్కువిధముల దుఃఖించెను.

ఈవిషయమున తన్ను మన్నింపవలసినదని సింధ్యాను

ప్రార్థించెను. కాని దుర్మార్గుడగు సింధ్యా యందుకంగీకరింప డయ్యెను.

అంతట రాణాకర్తవ్యము దోచక తానునమ్మిన అజీతసింగను మంత్రినిజేరి కర్తవ్యమేమని సలహాయడిగెను. దుష్టులలో మొదటివాఁడు రాజద్రోహియునగు యజీతసింగు అదిగాక దూతగావచ్చిన యమీరుఖానుయొద్దనుండి లంచముగ్రహించి సింధ్యాపక్షమవలంబించిన వాఁడు గావున రాణాకీవిధముగాలోచన జెప్పెను. "మీవారు రాజ్యరక్షణ నిమిత్తము కృష్ణాకుమారి చచ్చితీరవలయును. మీరు జగత్సింగునకు కూతునిత్తురేని మానసింగు సింధ్యాప్రముఖులు మీ యమూల్యమైన దేశమును భస్మీపటలముచేయును. మానసింగు కిత్తురేని బలగర్వితుండగు జగత్సింగు దండువెడలి మీవారును నిత్యపీడితులఁజేయును. కన్యక నెవ్వరికిచ్చిన సంతోషముగనుండబోతు లేదు. సింధ్యామరాఠీ [illegible] మిమ్ము ముట్టి పురుషులెల్లగత్తికి బలియిచ్చి [illegible] సంతతయు నగాని పరాభవము పాలుసేయుదురు. [illegible] సిసోదియా డు వారిగౌరవము కాపాడవలయునుగదా! కావున రాజ్యము గోల్పోయి యనేక విధములు బడుటకంటె రాజ్యరక్షణనిమిత్త మొక్కతె వ్యక్తినొకట చాలమంచిది" ఏచారాలోచనయున మతిభ్రాంతియున్న రాణాకీవాక్యములు యుక్తముగాదోచెను. ఆలోచించి కృష్ణకుమారిని గడతేర్పనిశ్చయించెను. కాని రాజపుత్రస్త్రీని బంధువులెవ్వరు యున్యులు వధింపరాదు. బంధువులలో నెవ్వరట్టిదురాగతము జేయ నొడబడుదురు? ఎంత

విచారించినను రానాబంధువులలో కృష్ణకుమారిని చంపువారు కానరారైరి. తుదకాతఁడొక బంధువును కృష్ణకుమారిని చంపుమని ప్రార్థించెను. అతఁడామాటలువిని గజగజవణఁకి నా ప్రాణమైనవ ర్జింతునుగాని రాజపుత్రినిజంపనాలనుగాదనెను. తరువాత రానా తన సవతితమ్మునిఁజేరి యీపనిజేయుమనెను. అతఁడును వల్లెయని ధైర్యముఁబూని ఖడ్గహస్తుఁడై యంతిపురముఁబ్రవేశించి నిర్మల హృదయములో దైవప్రార్థనలో వెలుగొందు నాజగదేకసుం దరిని జంపఁజేయలేక కత్తి నేలఁగొట్టి యామెకాళ్లపైఁబడి తావచ్చిన కష్టోద్యోగమును జెప్పి విలపించి యటనుండి కదలి రానా సన్నిధికిఁబోయెను. మహాపాపకారణమును, హృదయవిదారణమును నైన యకృత్యమును జేయ నెవ్వరును సాహసింపరైరి. అంతట రానా కఠినహృదయు నెవ్వనినైన బయటినుండి పిలిపింపవలయునని నిశ్చయించెను. ఇంతలో ఈమర్యాద స్త్రీజాతికి దక్కవలయునని గాఁబోలు అంతఃపురమున వసించు సాహసిక స్త్రీలు కొందఱీయకార్యమును జేయ సమ్మతించిరి. రానా అందుకంగీకరించెను. అంత నాఘాతుకరాండ్రు యొకగిన్నెడువిషమును కృష్ణకుమారిమరణమునకు సిద్ధముజేసిరి.

కుమార్తెవివాహమునిమిత్తము నుత్సాహమున ప్రయత్నముసేయవలసినతరుణమున ప్రబలదుఃఖకారణమైన ఘోర మరణప్రయత్నములఁజూచి కృష్ణకుమారి తల్లి దగ్గరయున్నవారి హృదయములు నిర్భేదమగునట్లు విలపించుచుండెను, చెలికత్తెలదే తెరంగున నేడ్చుచుండెను. ఇట్లు అంతిపురమంతయు దుఃఖ

ము కను యువరాణియైన కృష్ణకుమారి మాత్రము పితృరాజ్యగౌరవముని
మిత్తము నసువులర్పింప సిద్ధముగనుండెను. చంచలము లేని ధై
ర్యముతో, భీతిలేని హృదయముతో; దేశభక్తిగల మనస్సుతో,
తమువలె నాసక్తితో తల్లియు చెలులును వలదని చెప్పి చో
మని ఘోషపెట్టుచుండ కృష్ణకుమారి ఆ స్త్రీలు సిద్ధము చేసిన వి
షమును గడగడ త్రాగెను.

శరీర పాటవకారణమో, లేక మృత్యుదేవతకు గూడ అబ
ముగ బయనెరుగని యా బాలజీవముపట్ల జాలిగలుగుటంబట్టి
యో గాని యా విషపాన మామె కేమాత్రము చెట్టచేయద
య్యెను. అందువలన నామె మరణమునకు మూడు పర్యాయము
లు విషమియ్యవలసివచ్చెను. రెండు పర్యాయములు విసము బెట్టియు
సఫలమనోరథులు కాక మూడవ పర్యాయమా స్త్రీలు మహాదా
రుణములైన విషపదార్థములను మధువుతో గలిపియిచ్చిరి. మంద
హాసము చేయుచు నా వీరకన్య "ఇదియైన నా అంతమును జూడక
పోవునా" యని యా విషమును ద్రాగి కన్నులు మూసెను. మరి
యా కన్నులు విప్పబడలేదు. పాపము అన్నట్లుగానె ఆ విషమామె
యంతమును జూచెను.

కృష్ణకుమారి బలవన్మరణము రాజపుత్రస్థానమందలి
ప్రజలనందరిని దుఃఖనిమగ్నులజేసెను. విన్నవారందరతిదారు
ణ మతిదారుణమని విలపించిరి. కుమార్తె శోకమున యన్నము
నీరు ముట్టక యామె తల్లి కొద్దిదినములలోనె మరణించెను. సు
త నతి శోకమున విహ్వలచిత్తుడై జీవన్మృతునివలె రాణా భా

యుంత గలసి జీవించెను. ఏమైననేమి కృష్ణకుమారి జచ్చిన రాజ్యముచక్కబడునని తలచి జనకుడుగాని వివాహమాడదలంచిన రాజపుత్రులుగాని ఆమెమరణమువలన నెట్టిలాభమునందలేదు.

అపూర్వ స్వార్థత్యాగినియగు కృష్ణకుమారి గతించి శతాబ్దములు గడచినవి. కాని యామె యపూర్వప్రాణత్యాగ ధైర్యస్థైర్యములుమాత్ర మజరామరములై దేశచరిత్రమునందు నుత్తమ స్థానమలంకరించినవి. ఆమెమరణము రాజ్యోద్ధరణకెక్కువయుపకరింపకపోయిన పోవుగాక, ధర్మబుద్ధితోనామె జేసిన విషపానము కీర్తనీయముగాకుండునా? ఇంకను ఇట్టిఅపూర్వచరిత్రలెన్ని కాలగర్భమున పడిపోయినవోగదా!

——— 0 ———

మొల్ల

మొల్ల అనిన నొకపువ్వు. "మల్లి" అనిన మల్లెపువ్వు. పువ్వుపేరు పెట్టుకొన్న వారు కులటలనుట చాలసాహసము. అక్రమము. పతివ్రతపేరునుబట్టి యగునను నెడల కులటలెల్లరు పతివ్రతలపేళ్ళే పెట్టుకొందురు. కులట, కులకాంత, వారి ప్రవర్తనమునుబట్టి యుండును గాని పేరునుబట్టి యుండదు.

"సీత" అనుపేరు గల యామె మహాపతివ్రతయైనది. ఆ పేరే మఱియొకతె పెట్టుకొని వ్యభిచారిణి కావచ్చును. రాముని పేరుగలవారెందరో ద్వితీయ వివాహములాడి వినోదముల వెచ్చించుచున్నారు. కావున పేర్లు వారి వారి తల్లిదండ్రులు పెట్టుచుందురు. వారి నడతలనుబట్టి వారికి ప్రతిష్ఠయో, నిందయో వచ్చును. అంతియేగాని పేరువలన సత్కీర్తి యుండదు. ఇది యెవరి కానాది? విశ్వకర్మకు అయిదుగురు కుమార్తెలు. అందు సరస్వతి బ్రహ్మకును, ఛాయ సూర్యునకును, అహల్య గౌతమునకును, శచి ఇంద్రునకును, మండోదరి రావణునకును నిచ్చి వివాహముచేసినాడు. ఇందు కొందఱు ధనికులు కొందఱు పేదవారు. సూర్యుడు క్షత్రియుడు. ఇంద్రుడు శూద్రుడు. ఛాయ పతిని తిరస్కరించి యింటికి వచ్చివేసినది. అహల్య వ్యభిచరించినది. మందోదరికి అంగదుడు పుట్టుటవలన మఱియొక భర్త గలడు.

ఇట్లే యొకగర్భవాసమున జన్మించిన వారిలో కొంద

[illegible]

[illegible] కస్తూరి, [illegible], సీత, [illegible], సావిత్రి, [illegible], చంద్రమతి, తార, [illegible]

[illegible] ఇది [illegible]

[illegible] పూర్వార్థముగా [illegible]

నన్నయ అనియు గార్గి, శకుంతల, సీత అనివ్రాసుకొన్నారు. వారి
నెవ్వరును కవయిత్రులుగా నిగాని వీరినెవ్వరును పతివ్రతలు
గానిగాని తెగనాడలేదు. కాని ఈకాలము దుష్కాలము. ఒ
కమానూను నకోంచనిలని పేరుపెట్టుకొన్నది. మహాత్ముని యిల్లా
లు కు కొట్టారిలకు పేరున్నది. ఇంతేయేల పోతరాజు అనగా మ
న భాగవత కృతికర్త బమ్మెరపోతరాజు తనతల్లిని సాక్షాత్
మాతృదేవతను.

ఉ॥ మానినులీడుగారు బహు • మానని వారితదీనమానతా
గ్లానికిదానధర్మమతి • గౌరవమంజులతాగభీరతా
స్థానికిముద్దసానికి స • దాశివ పాదయుగార్చనానుకం
పానయవాక్ప్రవానికిని • బమ్మెరకేసయులక్కసానికిన్,

'సాని' ముద్దుసాని అనివ్రాసుకొన్నాడు. సానిఅన్న అక్కడ 'ప్రభ్వి' 'రాణి' అధిపురాలు అను పూజ్యార్థమువచ్చును. గాని 'లంజ'అను అర్థము రాదుగదా! అట్లే మొల్ల అన్నంతనే కులట అనుకొనుట మహాసాహసము. కావ్యము కావ్యస్వభావము. శబ్దము శబ్దార్థము. వాని స్వభావము. నిష్పత్తి చేయవలెనన్న చాల దూరము విచారణ చేయవలయును. ఊరక తెగనాడరాదు. 'మొల్ల' కుమ్మర కులమునకుచేరిన కవయిత్రి. శూద్రాంగన. ఈ మ్మరులు పంచశూద్రములలో నొకరు. వారికులమునందు జన్మించిన మహాపుణ్యురాలగు 'మొల్ల'ను మనము తిరస్కరించుట చా మూఢత్వము, మంచివారి పనిగాదు.

సీ॥ మునుదండకారణ్య • మునలోకపుణ్యాశ
మమునం దాపసవేష • మమరదాల్చి
బ్రహ్మర్షిలోక వ • శామధ్యమంబున
మనుసుఖాశీనత • నొప్పుచున్న
వనుజూడఁగాఁగోరి • మునికన్యకలు సీత
ముందటనిడుకొని • ముదితయితఁడొ
యితఁడొ సీవతియని • యచటమానులఁ బ్రీతి
విభజించియడుగ న • వ్వేలదిసిగ్గు

తే॥ గీ॥ కలిమివారలనందఱ * గాఁడుకాఁడ
టంచు దలయూచుచుండిన * న్గాంచినవ్వు
చొకటనొగానవక యూర * కుండె నత్తె
అంగుగని సంతసిల్లిరా * రమణులెల్ల

అని సీతారామానుజవేయు సంవాదమున చెప్పినట్లు భర్తపే రెత్తకుండుట కులసతీతిలక లక్షణ లక్షితము కాకపోదు. అదిగాక సంస్కృతమహాకవులలో చాలకాలముదాక పెద్దలు వాల్మీకి, కాళిదాసు, భవభూతి, దండి, ఇత్యాది బిరుదు నామములనే వాడివాడి తుదకు తనపేరు తరువాత కులగోత్రములవట్టిక నిచ్చుటకారంభించినారు. అనఁగా ఆకాలమునుండి యీకాలముదాక అనఁగా కవులు పయః పారావార రాకాసుధాకరులైనంతవఱకు వ్రాసినకావ్యములలో తాత తండ్రులనేగాని శ్వాశురు తజ్జనకుని యెత్తి పేర్కొనవలయునన్న విధి, యాచార

ము అంతగా నున్నట్లగుపడదు.

మొల్ల తండ్రిని పేరొక్కన్నది. అదియే సుకవులుమెచ్చు కవిమార్గము. నన్నయ్య గురువునుపొగడలేదని, తిక్కన్నకు సంస్కృతజ్ఞానములేదని, నాచనసోమన్నకు జననీజనకులు మృగ్యమని మున్నగు ఆకాశ పంచాంగములు చెప్పువారి నేమనవలెనో! మొల్లవిషయమై నింద్యారోపణములు చేయువారుగూడ ఆ గూటిలోనివారే యని నాయభిప్రాయము.

మొల్ల రామకథవ్రాసినది గాని తనజీవచరిత్ర వ్రాసికొన్నదా? కావున మొల్ల సాధ్వీమతల్లి కావచ్చును. ఆమెను గూర్చిన నిజచరిత్ర మనేక చారిత్రకవిషయములతో పాటు అదియును వెలిపడకపోవచ్చును. అంతమాత్రమున శ్రీ రామకథాసుధారసము మనసారగ్రోలిన కవయిత్రిని, ఆంధ్ర స్త్రీలోకమున కంతకు తలమానికమై ప్రకాశించు విదుషీమణిని నొక సామాన్యసామాన్యగాఁ జేసి పైగా కృష్ణదేవరాయల కుంపుడుకత్తెను జేయఁజూచుటకన్న నేహ్యమైన అపవిత్రమైనసంగతి యింకొకటియుండదు. పాపము శాంతించుఁగాక.

కృష్ణదేవరాయల కిట్టె యుంపుడుదాసియున్న అల్లసాని పెద్దన్నగారు గోరంతలు కొండంతలుచేసి వ్రాసియుండరా.

చ॥ అభిరతికృష్ణరాయఁడు జ॰ యాంకములన్ లిఖియించి తాళస
న్నిభముగ పొట్టనూరి కడ॰ నిల్పినకంబము సింహభూధర
ప్రభుతియనాళ్లకున్ జను ను॰ రప్రికరంబు కళింగమేదిని

ఆంధ్రలక్ష్మి.

విభునవకీర్తి కజ్జలము• వేమన వ్రాసి సరిగ్రంథములివ్యాపకుకొ
"సుందర కైంధూంబులు" అను ననేకములు వ్రాసిన మనచరిత్ర అను
క్షమాల్యాన మొల్లనుగురించి మీరెఱుగుదురా ! దేశ కాలభేద
ముల్లైన యీవిషయము లోకచాటుకలిపి స్పష్టమైన ఆంధ్రదే
శ యశోలక్ష్మికి కళంక మాపాదింపకుందురుగాక-

రామాయణ పారాయణముచేతనే అనేకులు తరింగు
చుండ రామాయణమహాకావ్యమును వ్రాసిన మొల్లకు రోజ
ములున్నవని ఆంధ్రులనజాలరు. అటుగా విషయానకి రామా
యణకావ్యము వ్రాసి రసనముజ్వలము తేజముతో సమన్వయించి
నజాలరు. మొల్లరామాయణ మత్యంతమనోహరము, పూర్తి
తము నైయున్నది. ఇదియొక తపస్విని వ్రాసినది కానోపునా యని
తోచు భాగము లందు లేకపోలేదు. "నాబుద్ధికుదుతే కావ్యం"
అనునార్యోక్తి వినని వారులేరు. కాక, రామాయణమున నొక
నాల్కనియుపదేశము-

రావణుండా నీవు రామరూపధారివిగదా ! పలు సీతకై
యింత విలపించెదవు ? అని అడిగిన ?

రావణుడు:— రాముడనగాని సీత మనసివ్వదు.

ఒకడు:— నీవేల రామరూపము దాల్చరాదు ?

రావ:— దాల్చగలనుకాని రామరూపధారి కాగానే నాకు
కామమునామమునకైన గానరాదు. అని చెప్పినాడు.

కవి వ్రాయు పాత్ర లాపైనగాని ఆపాత్ర కౌచిత్యభంగము గా

కుంకు నిర్వహింపఁ జాలఁడు. అదిగాక, కవి తానేదివ్రాయునో అది తానైనోర్చుట స్వభావము. మొన్న రామాయణమున నెన్ని దోషాలు రాముడు, సీత, అయినది. పవిత్రమైనవారిచే నవ నీచమైన కార్యములు నడిపింపఁ జేసినది. ఇంక నట్టి యామె నెటుల కులాంగనగ నెక్కడిది! అనఁగా కులటయైన నిట్టికా ర్యము లాచరించునుగా. ప్రకృతి పుట్టినప్పటి నుండి నెట్టియే రమునుకు. అదిగాక

ఎవరైనను యేదిందారోపణఁ జేసినను స్త్రీయొకమా త్రము నివర్తనములేనిదే నిందింపుట చాలదోషము.

శారదలేఖలు.

సౌభాగ్యవతియగు కల్యలతకు:—

సఖీ!

మా సమాచారములు [illegible] మీ [illegible] తెలిసినది [illegible] నేను [illegible] వ్రాసిన [illegible] యెక్కడ [illegible]. ప్రక్కన [illegible] మొదట నా [illegible] సంతోషమైనది. పత్రములో [illegible]? [illegible] వ్రాయుటకు [illegible] ప్రశ్నమున నా

యిల్లు నివాసయోగ్యముగా దోఁచకపోయినను ప్రవేశించిన తరువాత నాయిల్లు వదల యుద్దేశము పోయినది. కారణమేమన మాపొరుగునున్న వైశ్యపడతుక చాల యోగ్యురాలు. ఆమె సాంగత్య సౌభాగ్యము వీడలేకనే యీ యింటనుండుట. నాకు నూతనముగ మిత్రురాలైన వైశ్యస్త్రీ ప్రతివిషయములో చూపు నోర్పు, శాంతత, వినయవాక్యసరణి నా కెంతో ప్రీతిగొల్పుచుండును. నా కవకాశము గలిగినప్పుడెల్ల నామెతో సంభాషించి యానందింపుచుందును. ఆమె యోగ్యతకు నిదర్శనముగా నే జూచిన విషయము వినుము.

ఒకదినమున మా యింటికెదురుగనున్న నాయుడుస్త్రీలకు కొద్దిగఁ గలహము పొసగెను. నాటితగవు ప్రమాదముగనుండి కొంచెము కొంచెముగా పెరుగుకొని పెరుగుకొని సాయంత్రము వేళకు భగ్గున మండినట్లుండె. ఆపొరుగింటిజగడము వినలేకపోయినట్లు నాటితగవులాట యింకను పొరుగు దోవనుబోవు చిన్నపిల్లలందఱు పోగైరి. ఆ వీక్షకజనులలో గలదినము జ్ఞానము తెలిసి సుస్థిరాలు వైశ్యపడతుక మాత్రమేగా వచ్చినది. ఆ నాయుడుస్త్రీలు కలహము కోపవిక్రమించి చేతులలోనికి దిగినది. ఒకరిపైనొకరు రాళ్లు విసురుకొనసాగిరి వచ్చినది. నాటి వానవలె రాళ్లు పడుచుండెను యింపుగానేను. ఆ వాయమెత్తిగిన అమ్మలక్కలు చల్లగాజారిరి. భయము చెందని పసిపిల్లలు కొందఱు నిల్చుకొనియున్నారు. ధైర్యశాలి త్వరా రాయియొకటి

మా కోమటిమిత్రురాలి కొమార్తె గుండెలకుఁ దగిలినది. ఆగుండెదెబ్బ కా బాలిక వెల్లకిలపడిపోయినది. అంత ఆత్రముతో నా బాలికవద్దకుఁ బోయి చూచిరి. ఆపిల్లకు స్మృతి లేదు. అయ్యో! అయ్యో! పిల్ల చచ్చినది. పిల్ల చచ్చినదని హాహాకారములుప్పతిల్లినవి. మరల లేదు. లేదు. ప్రాణమున్నదని యెవరో కేకలిడిరి. ఈగోలవిని దొడ్లో పశువులకు మేఁతవేసికొనుచున్న నైక్యస్త్రీయు వంటచేసికొనుచున్న నేను బైటకువచ్చితిమి. అప్పుడే యెవరో భుజముపై యాపిల్లను వేసికొని రామమ్మ (నైక్యస్త్రీ) దగ్గఱకు దీసికొనివచ్చిరి. బిడ్డనుచూచి రామమ్మ నిశ్చేష్టురాలైపోయినది. అయ్యో! దైవమా! యని నేలగూలినది. పిల్లగతియేమో తల్లికిఁబట్టినచాయేమి. ఏమికర్తమని నేనేమియుదోచక నిలువఁబడితిని. రామమ్మ క్రమముగా తెలివివచ్చినది. కడివెడు కన్నీటిని కన్నులు వర్షించినవి. బిడ్డను నిమిరిచూచి మొగముపైనీళ్లుకొట్టి యేవో తాత్కాలిక చికిత్సలు చేసినది. యెవరో [illegible] పట్టువేయుమనిచెప్పిరి. అట్లుచేసినది. బిడ్డ కించుకంత తెలివివచ్చినది. తల్లివంకజూచి మరల కనులు మూసికొనినది. ఇక భయములేదని, యందఱు ధైర్యముచెప్పిరి.

పిల్లకు దెబ్బతగిలిన తగిలినదిగాని యుదయమునుండి శృతికటువుగానున్న నాయుంపస్త్రీకి కలహమునమాత్రము నిప్పుపై నీళ్లుబోసినట్లు చప్పున చల్లారినది. అంతే నా యుడుపుస

స్త్రీలు (తగవులాడుకొనుచున్నవారు) రామమ్మవద్దకువచ్చి త
మయపరాధము సైరింపుమని ప్రార్థించిరి. అంతట రామమ్మ వా
రినిజూచి మీతప్పేమున్నదమ్మా. మాపిల్లను మీరుచూచి
రాయివేశారా? వేయడానికి దానిమీద ద్వేషమైనా విరోధమా?
పోక పాటు యెవరికైనావస్తుంది. ఇంతకు అనుభవకాల మెవరు
తప్పిస్తారు? దిగులుపడకండమ్మా యని నెమ్మదిగా పలికినది.
ఆమె ప్రార్థితవచనములు నా కత్యంతాశ్చర్యము గలిగించెను.
క్రోధోద్రేకములెల్లాలు ఆమెకొగా సరిపోయినది. 'మహాకర్తలైతె ఏవి
యుద్ధమున్యాదో'యని రామమ్మయోగ్యతను గొనియాడుచు సం
దలు వెళ్ళిపోయిరి.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటలయినది. గతదినము వూరికివెళ్ళిన
రామమ్మభర్త యింటికివచ్చెను. పడుకొనియున్న బిడ్డనుచూచె
ను. అమ్మాయి యింకా పడుకొనేయున్నది. యింకా జ్వరము
తగ్గలేదా? అని భార్యనడిగెను. జ్వరము తగ్గినదిగాని సాయం
త్రము కొంచెము దెబ్బతగిలినది. అందువలన పడుకొనినదని
భార్య నెమ్మదిగా బదులుచెప్పెను. దెబ్బెక్కడా! ఏలాగున
తగిలినదని యాతడాత్రముతో నడిగెను. యేమిలేదు. మన
యింటి యెదుటివాళ్ళిద్దరు తగవులాడుకొని రాళ్ళు విసురుకొ
న్నారు. మనఅమ్మాయితగవుచూడబోయి యక్కడ నిలుచుం
డగా నారాయియొకటి మనమ్మాయిగుండెలకు తగిలినదని మెల్ల
గాఁజెప్పినది భర్తకునకు కోపము ఆతురత వచ్చిపోయినది.

పిల్లవద్దకుబోయి పరీక్షించిచూచెను. పిల్లకుతగ్గాడలేదు. వ్రక్క
కు శిరసునంత దుమ్ముంటుం ఏమీ చిన్న చిన్నగా చెప్పతావు.
ఇది కొంచెపుదెబ్బా? గుండెలంతా పట్టువేశావు. పిల్లకు మన
వ్యక్తిలేదు. ఒక్కప్పుడెక్కడా కుండా యీమనుషులకు యీ తగు
వేమిటి. చూడబోయినపిల్లలను చచ్చేటట్లు బాదగొట్టటమేమి
టి? ఈ రాయివేసినవెవతో చెప్పు. బొక్కిపెట్టి నాయుడుగోపా
లనిలేటట్లుగా కొట్టుకిద్దాంచి జుల్మానావేయించి డబ్బు తెంచు
తాను అని కేకలువేశాడు. నకే బాగున్నది. వాళ్లు మనపిల్లను
నూరిచి కొట్టిరారా? యేమి వాళ్ళు మనపిల్లను దెబ్బతగిలినదని
విచారపడుతునే వున్నారు. పొరపాటు జరిగినాప్పుడు. ఏ
ంచేస్తాను? అందుకొరకు వాళ్లమీద బొక్కి పెట్టుతారా?
ఇంతకు మనపిల్లను అక్కడకు పోకుండా మందలించకపోవడం
నాదిలోపము. కోపపడకండి. అన్యాయానికి నయమవుతుంది. కష్ట
మొచ్చినప్పుడే శాంతముండాలె అని రామన్న శాంతముగా ప
లికెను. ఏ పనిచెప్పినా బొక్కేడయ్యా నిమ్మళించితే. నెమ్మది.
నెమ్మది. యెవరైనా కోపమును మాన్పా నెమ్మదే. అని
వర్తకుడు కోపముతో ననెను.

ధనానుగ్రహము పొందిన నాబాలికకు మనవాడు కొంచె
ము స్పృహతగిలినది-

కల్పలతా!

మాయంతఃకరణముచే నాదోషమునుక్షమించి నివసింపు

చేసెన్నలు. తమ ఆడబిడ్డల నాదరించుతీరు మఱందుల మన్నన చేయువిధము, భర్తృదగు మగని సంతుష్టిపఱచు పద్ధతి, బిడ్డల సమాధానపఱచు లక్షణము నాకెంత మోహావహముగను న్నదో వ్రాయఁజాలను. భిక్షుకులకామె లేదనదు. బానిసల నామె నిందింపదు. బిడ్డల నామె తిట్టి కొట్టదు. ఇరుగు పొరుగు వారితో నామె జగడమాడదు. ప్రతివిషయములో నామెను శాంతమే. ప్రతికార్యములో నామెను సహనమే. ప్రతివారితో నామెకు స్నేహమే. ఆమె కందఱు మంచివారే. ఆమె యందఱకు మంచిదే. ఇట్లు వ్రాయుచున్నానని యామె యమాయకురాలని భావించెదవేమో ఆమెను నవ్రు దాకచోయునను తెలివితక్కువ మనిషి మాత్రముకాదు. గృహకార్యములు నామె చాకచక్యముతో నిర్వహించును బిడ్డల నామె కొట్టక తిట్టకుండానె సమర్థించును. పనివారల నామె సమ్మానించుచునె పనులు చేయించుకొనును. పాకశాస్త్రముల నామె నిపుణతతో నిర్వర్తించును. కాన నామె తెలివిహీనురాలుకాదు. దాన్యతా వివేకములుగల యుత్తమురాలు.

హృదయంగమము మగు నీ యుత్తమచరిత చారిత్రము వింటివిగదా! మఱియొకగాథ వాక్రొనెద నూఁకొనుము.

నేను నిద్ర ప్రవయమును విడచి లేచునప్పటికి మాయింటి యెదుటి సంసారిస్త్రీలు మా పనిమనిషి మఱియొద్ద రాఁగ వారు కూడి "రాత్రి కనకంగారియింటి కెవరో ఆడుమనిషి వచ్చిందంట.

మగోళ్లకన్న యెక్కువ సదువుకొన్నదంట. ఇంగిలీసుగూడ వచ్చునంట. కళ్లకు సులోచనాలు, కాళ్లకు బూట్సులు వేసుకొన్నదంట. అది జడగాదు. ముడిగాదు. కొప్పు అనలేగాదు. జుట్టు అదేమో వింతగా సుట్టుకొన్నదంట. చీర కట్టుకొన్నదంట. సాక్కా తో సక్కన్నదంట. యాడనో బడిపెట్టుతుందంట. దానికి డబ్బు అడుక్కుపోడానికి వచ్చిందంట. మా సక్కనిమనిసంట. కరణంగారి లచ్చిందేవమ్మ బయలుకొచ్చి సెప్పిందని" వింతలు వింతలుగా జెప్పుకొనుచున్నారు.

నాలుగుగడియల ప్రొద్దెక్కినప్పటికీ విశేషము వూరల్లు పాకినది. కాలుగలవారు మనోనిబ్బరములేనివారు, కొందఱప్పుడే వెళ్లి యామెను చూచిగూడ వచ్చినారు. పట్టణములలోనైన పక్కయింటిసంగతి మనకు తెలియదుగాని యీ పల్లెటూరులలోనైతే యే కొంచెపు విశేషమునకైన జనులు తండోపతండములుగా జేరుదురుగదా! కరణంగారి వాకిలిలో నామె సందర్శనార్థమై యొక తీర్థప్రజ కూడినదట.

మధ్యాహ్నము నేను భోజనము చేయుచుండగా కరణముగారి కొమార్తెవచ్చి మాయింటికొక చదువుకొనినయామె వచ్చినది. ఆమెను చూచుటకు మాట్లాడుటకు మా అమ్మగారు మిమ్ము రమ్మనినారని చెప్పినది. ఆమె చందాకొఱకు వెళ్లదాయని నేనడిగితిని. నాలుగుగంటలు వేయునపుడు యెక్కడకు వెళ్లరని యీ బాలిక చెప్పినది. సరేయని నేనంటిని.

భోజనము చేయగనె తొందర తొందరగ సాయంకాల కృత్యము లన్నియు నిర్వర్తించుకొని నేనును మా కోమటిమిత్రుడును మూడుగంటలకు కరణముగారి యింటికి వెళ్లితిమి. మేము వెళ్లినప్పటి కావిదుషీమణి ఫలహారము చేయుచున్నదని కరణముగారి భార్య చెప్పినది. కొంచెము సే పామెతో సంభాషించి ఫలహారానంతరమామె దగ్గరకు బోతిమి. నిర్దంపు టద్దాల కన్నులతో నావిదుషి మమ్మొక మారు తేరి పార జూచి మాకొరకె యుంచుకొనినది. కరణం గారి భార్య మాకొక చాప తెచ్చివేసి కూర్చుండుమని చెప్పినది. మేమును కూర్చుంటిమి. ఆమె వంక చూడగనె యేదో యింగ్లీషుపత్రిక చదువుకొన నారంభించినది. నాకేమి తోచలేదు. భావశూన్యమై హృదయ మంధకార బంధురమై పోయినది. ఈవిదుషీమణితో యేవిధముగా సంభాషింపవలెనో ఏవిధముగ ప్రశ్నల బడయవలెనో మనస్సునకు దట్టలేదు. చల్లగ యింటికి వెళ్ళిన లెస్సయనిపించినది. కాని మనసుపడి వచ్చిన దనుకొని నోటిమాటయైన వినకుండ వెళ్లుట పాడిగాదని యనుకొని "అమ్మా" యని పేరుని యడిగితిని. ఆమె కొంచెము తీక్షణముతో నన్ను జూచి, నేను ప్పైతె యేమండి? యెందుకొచ్చిన మాటలివి. ఈపల్లెటూళ్ల వాళ్లకు పనిపాటులు లేవు, ఊరక గుంపులుగుంపులుగా వచ్చేది మొహాలని చూచుకొని పోవడం అనవసరపు ప్రశ్నలు వేసేది. నాకేమి పట్టములేదు గాని మాకు బోలెడు పని చెప్పు. పో...

టువకొక్క వస్తువు మీవతె మాకు కావ్యాపూర్వకొని [illegible]
కొన్ని చెప్పుటకు సైయుందును. అని పలికినది. ఆవిద్యావతి
మాటలకు నాకు కొంచెము కోపము నవ్వుగూడ వచ్చినది. [illegible]
రెంటె నట్లో మాపుకొని నేనామెతో యిన్నివ్యక్తుల మాటల
కైన కొంన్యాయము మీవద్ద నేను చెప్పినప్పుడు కాదని నేను
టిని. నామాట కావిడ యొకింత చకితురాలై యొకింత నేను
లోచించి పూసవేను చెప్పితే పూసకొంటావండీ దాని తెలుసు
కొనెన్నోప్రశ్నలు వేస్తాను చెప్పకపోతే మీకు కోపము చెప్పిన
మాకుపనిష్టము అనెను. క్రొత్తవారెవ్వరైన పూసపోత్తి
వారిని గూర్చి తెలిసికొన ప్రతివారికి ఉత్సాహముండును. అది
మానవ సహజ స్వభావము. అట్టి యుత్సాహము గ్రామజనుల
కత్యధికము. మీరు విద్యావతులు అనేకగ్రంథములు చదివి య
నేకవిషయములు గురువుచే బోధనలంది విజ్ఞానమును గడించి
నవారు. అట్టి మీకు చెప్పవలసిన దేమియులేదు. కాని మావంటి
యజ్ఞానులు వేయు యిట్టి ప్రశ్నల పట్ల మీరు కొంచెము
సహనము శాంతము గలిగియుండుట మంచిదని నాయభిప్రా
యము. అని నేచెప్పుచుండగా ఆమె కరణముగారి కొమార్తె
ను బాది కొంచెము ఫలహారము తెచ్చిపెట్టుమని అడిగినది. ఆ
బాలిక గుంటూరులో మేనమామగారి యింటివద్ద నొకవైద్యు
డి యక్కడ చదువును బాల్యికా పాఠశాలలో నాలుగింగ్లీషు
[illegible] నేర్చుకొని వచ్చినది. అది యా విద్యావతి కనిపెట్టినయుంటి

గ్లీషుభాషాపాండిత్యము నా బాలిక ద్వారా మాకడ వెల్లడించిన
ది. ఆ బాలికకు వాటరంటె నీళ్లని తెలిసినదిగాని ఫ్రెష్ యనగా
నేమొ యర్థము కాలేదు. మంచినీళ్ళున్నవి. ఉప్పునీళ్ళున్నవి.
ఫ్రెష్‌నీళ్ళు మాయింట్లో కాదుగదా మా వూళ్ళో గూడ లేవని
యా బాలిక ప్రత్యుత్తర మొసంగినది. నాకు పక్కున నవ్వు వచ్చి
నదిగాని నవ్వలేదు. ఫ్రెష్‌వాటరనగా మంచినీళ్ళు అవి తీసికొని
రమ్మని యావిద్యావతి బాలికతో చెప్పినది. క్షణములో నా
బాలిక మంచినీళ్లు తెచ్చి యిచ్చినది. అప్పుడామెతో నేను వినయము
గా నంటిని. ఉభయులకు చక్కగా దెలియునట్టి మధురమగు
మన మాతృభాష యుండగా గృహకృత్య విషయములలో
వచ్చి రాని వారికడ్డి యింగ్లీషు మాట్లాడుటకంటె తెలుగు మాట్లా
డుట యుక్తమనియు ధర్మమనియు నేనంటిని. మీరు చెప్పి
న మాట కొంత వఱకు నిజమేకాని యీ విధముగా తమను
మాట్లాడినగాని యింగ్లీషుతో ధారాళముగా మాట్లాడుట
ప్రాక్టీసు కాదని మాటీచరు చెప్పుతారు. మా స్కూలులో
తెలుగుతో మాట్లాడితే మాటీచరు "స్టాండప్ ఫర్ టెన్ మి
నిట్సు," అనేవారు. స్టాండెట్సును స్పీకింగు రాదని మా స్కూలు
లో మాష్టర్సు ఈ విధముగా రూల్సు చేశారు. అని చెప్పినది. ఒక్క
యింగ్లీషు మాట రాని స్వతలదని చెప్పిన దోషమున కామెకరి
పించిన యాంగ్లపద వర్షమునకు నాకు పట్టరాని నవ్వు వచ్చినది.
ఆపు కొనలేక గొల్లున నవ్వక్కడ నవ్వనే నవ్వితిని. మఱికొంత

నప్పుడు మన మిరువురము కలిసికొనినప్పుడు మా ప్రసంగము సాంగ
ముగా నీకు చెప్పి సఫ్యాకొన వచ్చునని దాచితిని. ఈమెతెర్పు పా
తశాలపెట్టినను నందుచెప్పెడది యీపులగపు చదువేకాబోలు
ననుకొనుచు లేచి "అమ్మా వెళ్ళుచున్నాను. నాయనవనర ప్ర
శ్నలచే మా మయూల్యకాలము వ్యయపఱచి నందుకు క్ష
మింపు" డని యంటిని.

నా మాటలకెట్టి ప్రత్యుత్తరమీయక సావిత్రి గంభీర
ముగ మాఱుముద్ర దాల్చినది. నేను రామమ్మయు నింటికివ
చ్చితిమి. వెళ్ళినమొదలింటికివచ్చువరకు రామమ్మ వినుపించుచుణి
నిత దేశకృష్టితో చూచిచూచి మార్గమధ్యమున మనసామెను
చూచుటకు వెళ్ళుట చాల తప్పుసుమండీయని నాతోడనెను.
కాను పోయినతరువాత నాకట్లే యనిపించినదని నేనంటిని

ఇంట్లు భోజనములగునప్పటికి రాత్రి తొమ్మిదిగం
టలైనది. శయ్యపై పడుకొంటిని ఇంటి పెరటికిప్పుడే సూర్య
పట్టినది తగ్గించిపెట్టె గాజుచిమ్మి కిద్దిట్టుకుండ కమనీయమై
న సూక్ష్మపు వెలుగును ప్రసాదింపుచున్నది. వాతాయనముల
నుండి పిల్లతెమ్మెరలు మెల్లగవీచి హాయిగొలుపుచున్నవి. బా
హ్యేంద్రియములు తమకర్తవ్యకలాపముడిగి విశ్రాంతిబొందినవి.
మనస్సు అతిస్పష్టిని పొందినది. నిర్మలమగు హృదయాకాశ
మున ననంతములగు భావమేఘములు ప్రయాణము సాగించినవి
ఈయాలోచన లెందుకు పుట్టుచున్నవో యెక్కడికి పోవుచున్నవో

తోచుటలేదు. మనస్సు యీమడుగులోనుండి యామడుగులోని కామడుగులోనుండి యీమడుగులోనికి గంతులుపెట్టు కప్పవలె నొకవిషయములో నుండి యొక విషయములోనికి వడివడిగ గెంగనాలు దీయుచున్నది. ఆ భావవాహినులకు ఆద్యంతములు లేవు. పరస్పరసంబంధములు లేవు. విద్యవలన లాభము గలదా లేదా? విద్య జ్ఞానసాధనమా కాదా? విద్యవలన నీతి పెంపొందునా లేదా? విద్యావిహీనః పశుః అనునూక్తి యేల పుట్టినది? విద్యావంతులలో పశువులు, విద్యావిహీనులలో ఋషులు [illegible] విరుద్ధముగ నుదయించుచున్నారే. ఇందుకు కారణమేమియని మనస్సు నంతముగ ప్రశ్నలు వేసినది. నీతివేరు విద్యవేరు. విద్యావిహీనులలో నీతిమంతులు గలరు. విద్యావంతులలో నీతిహీనులుగలరు. ఈరెంటికిని సంబంధము లేదు. అట్లు చింతించిచూడ విద్య వల నొకకత్తివంటి యుపకరణము. కత్తి కూరలు తరుగుకొనుటకు నుపయోగపడులాగున విద్య నీతిమంతులు నీతి పెంపొందించుకొనుటకును నవి నీతిహీనుల క్రమకార్యము లాచరించుటకు నుపయోగపడును అని బుద్ధిసమాధానము చెప్పినది. అక్కడినుండి మనస్సు మరొక విషయములోనికి గంతువేసినది. స్త్రీలకేల యింతగర్వము! ఒక కావ్యకర్త్రియైన నేమి? ఒక [illegible]నవల వ్రాసిననేమి! ఒక పసిడిపతకము బడసిన నేమి? ఒక దీర్ఘవ్యాసమును వ్రాసిన నేమి? ఒక స్కూలుఫైనల్ పరీక్ష నిచ్చిననేమి? ఇంతమాత్రముచేతనె స్త్రీ

లు విద్యాంసులైనారా? పండితులైనారా? ప్రపంచమున నెన్ని శాస్త్రము లున్నవి! ఎన్ని చరిత్రము లున్నవి! ఎన్ని యితిహాసము లున్నవి! ఎన్ని పురాణము లున్నవి! మానవుఁడు తనజీవితకాలమునకు శతసహస్రాంశము జీవించి [illegible] వర్జించి యహర్నిశలును కృషి చేసినను యే యొక విద్యయందైనను సంపూర్ణ పాండిత్యమును సంపాదింప లేఁడే! ఇట్టి [illegible] ప్రపంచము నందు తనయుక్తిమూలమున శాస్త్రములను వ్రాయుచున్న గ్రంథజాలమునైనా పూర్తిగాఁ జదువలేఁడే! అట్టిచో ఆడది! [illegible] దేశ్యములోఁగనె యటు యిటు కదలరాని యాఁడది! అత్త భర్తల సన్నిధి నణఁగి మణఁగి యుండవలసిన యాఁడది! గృహనిర్వాహకములో శిశుపోషణములో ఏకాంతరము ప్రొద్దుపుచ్చునాఁడది! యేమాత్రపు విద్య నభ్యసించి యుండును? మహోన్నత మంటి విద్యారాసిలో నొక [illegible] అల్పవిషయములో నింత సాహసమా? [illegible] న్ను ప్రశ్నించెదవు. [illegible] స్వాతంత్ర్యము [illegible] ము. [illegible] గర్వము మహారాజ [illegible] కు [illegible] తగర్వము [illegible] కావ్య [illegible] ర్వము [illegible] అల్పత్వము, [illegible] యమునకు హేతువులు, అని బుద్ధిమంతుల సమాధాన మొక్క

డి. మనస్సు మరల నొక గంతువేసినది. ఆంధ్రుల రూపము సాంకర్యము పొందుచున్నది. ఆంధ్రుల భాష సాంకర్యము పొందుచున్నది. ఆంధ్రుల జాతీయత నాశమగుచున్నది. ఆంధ్రుల ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము రూపడగుచున్నది. ఆంధ్ర స్త్రీలలో జాతీయాభిమానము తక్కువ. నా... ప్రియత్వ మెక్కువ. జాపానుసిల్కు ...బట్ట. యింగ్లీషు జాకెట్టు తొడుగుకొనిన ...త్రిని బెల్టు మొలనడ్డాణము. బర్మా ముడి. అందులో అమెరికా సూపులు. వట్ట... లోలాకులు చెవులకు. అహో! ఆపాద మస్తకము విదేశవస్త్ర శృంగారమె ఆ ప్రదేశమున బుట్టినది. స్త్రీ యొక్కతెయే గాని స్త్రీ యారాధించు సంతతియు విదేశముచే. ఇందుకు కా...ము ఏమి! ఆంధ్రదేశపు స్త్రీ మానుషు తెల్ల... స్వాభావికముగా మను... మొ...ని వా... దావికంలోను పాతకాలపు రైస్తు ...ను పత్రికలు వారిని మఱింత చెఱచినవి. ఇప్పుడిప్పుడే మనస్సు భావదాస్యమునుండి ...గ... బాహ్యదృష్టినుండి అం... దృష్టికి సరుచు...న్నది. అంతికాలములో శుభస్థితి చేకూరునని బుద్ధిని మాధాన మిచ్చినది. అక్కడినుండి మనస్సు చెంగున మఱియొక కప్పు దాటుకొన్నది. రామ... సౌమ్య ప్రవర్తనమును విద్యావతి గర్వపు ప్రవర్తనమును రెండు రెండు చిత్రపటములవలె మనోదృష్టికి దట్టినది. ప్రథమ పటమునందు సహజ సౌందర్యము కేవలము పినపాలు గీతలుతో గీయుబడినది. రెండవ పటము అనేక రంగులతో నత్యంత భాసురముగ చిత్రింప బడినది. మొదటిదాని

శారదలేఖలు

కన్య గాడవది యెంతో మనోహరముగ నున్నది. దాని ముఖవర్చస్సు నా నేత్ర సౌందర్యము మార్దవము నైసర్గికమగు గాడవ దానిలో లేదు. మొదటిది సహజరూపము రెండవది సద్యోగము లేనిదము మొదటిది శాశ్వత...... ....

గడియారము పదునొకండు గంటలు టాంటాం అని కొట్టినది. అయ్యో! ఎంత ప్రొద్దుపోయినది అని వ్రాయుట మానుట తోచినది. కన్నులు మూతలు పడి యింద్రియావస్థ సుషుప్త్యవస్థగా మారినది. ...నిక చూపులు ఆలోచనా పథము నతిక్రమించి స్వప్నములుగా పరిణమించినవి. ఉదయమైనది ప్రభాత కాంతులను ... కిరణములను మైపోకినవి ఇంకను శారదన్నిద్రాణ లేదని మామయ్య యెవరితో నను చున్నారు. చప్పున మేల్కొని కన్నులు విప్పిచూడ తెల్లని వెలుగు దృష్టిగోచరమైనది. అమ్మక్కా! యనుకొని పక్కపైనుండి దిగ్గున లేచితిని

దినములు గడచిన వాఅది పొద్దునేమోనని యాదిన మెంతో జాబు. సికిం ఇచ్చట మానని యైపోయినది. మరల యథాస్థానమున కేగుచున్నాము.

మిత్రురాలు

శారద

గ్రంథాలయములు.

సీ॥ శ్రీ భారతీసతి స్థిరనివాసంబుల
శాంతాలయములు గ్రంథాలయములు
అజ్ఞానతిమిరంబు నారయింప విమల వి
ద్యావిలాసములు గ్రంథాలయములు
సాంఘికమతరహస్యములెల్ల దెల్పు స
ద్గ్రాలయములు గ్రంథాలయములు
కాంతిదాగారవాస్పదరంటకకు
భాదర్శకములు గ్రంథాలయములు
తే॥ ఇట్టి గ్రంథాలయోద్యమ మెల్లకడల
విస్తరింపగ భాషాభివృద్ధి గాంచి
భారతీయులు తొల్లిటి భంగి మెరయ
విన్నవించెద నీ కన్న విన్నపంబు॥
సీ॥ మన పూర్వ విజ్ఞానమంది రంబులటకు
గ్రంథాలయములె సత్పాత్రములు
మన సనాతనధర్మమహిమోన్నతిని సదా
గ్రంథాలయములె సత్పాత్రములు
మనకు సోదరుల, సన్మార్గాభివృద్ధి
గ్రంథాలయములె సత్పాత్రములు
మనదేశ మొకవాక్యనియతి గనుటకు
గ్రంథాలయములె సత్పాత్రములు
తే॥ ఇట్టి గ్రంథాలయోద్యమ మెల్లకడల
విస్తరింపగ భాషాభివృద్ధి గాంచి
భారతీయులు తొల్లిటి భంగి మెరయ
విన్నవించెద నీ కన్న విన్నపంబు

గ్రంథాలయసర్వస్వము

ఓం

దివ్యౌషధము

వేలకొలది యోగ్యతాపత్రములు పొందిన

శిలాజతురసాయనము

ప్రతివారికిని ప్రాణసమానమైనది

అతి శ్రేష్ఠమైనగోమూత్ర శిలాజితు (మోమ్మాయి)తో తయారుచేయబడును. దీనిని శిలాజితు లేహ్యమనికూడ చెప్పుదురు. జీవించి యున్నందులకు ఈరోగి ఆరోగి యనక ఏరోగియైనను, ఎట్టి నిరోగియైనను దీని నొకసారి తప్పక పుచ్చుకొని తీరవలయును. పాతరోగముల పారదోలుటయే గాక నూతనజాడ్యముల రానియ్యక కాపాడును. శరీరపుష్టి, శుక్రవృద్ధి, ఇంద్రియ పటుత్వము, అధికబలము, మంచిఆరోగ్యము, అత్యద్భుతముగ కలుగజేయును. ఇంతియేల ? జీవితాశగల(స్త్రీ), బాల, వయోవృద్ధులకు సహితము నన్ని విధముల ఆరోగ్యమునకు అమృతతుల్యమైయుండును ఇండియాయంతటను వేలకొలది డబ్బాలు ఖర్చయి ప్రఖ్యాతిపడసినది. ప్రతిదినమును యోగ్యతాపత్రికలును విశేషముగ ఆర్డర్లును వచ్చి చేరుచున్నవి. పట్టణములు, పల్లెలలోనను కూడ మాకు ఏజంట్లు కావలెను. ఇంగ్లీషు కేటలాగులు కోరినవారికి ఉచితముగ పంపబడును.

శిలాజతు రసాయనము 20 తు॥ డబ్బా 1కి రు 6-0-0

శ్రేష్ఠమైన శిలాజతు బజారు హెచ్చుతగ్గు ధరలను బట్టి ఈ రసాయనపు డబ్బాల ఖరీదుకూడను మారుచుండును.

చిరునామా

ఆయుర్వేద రత్న పండిత,

బి శ్యామసుందరరావు బ్రదర్స్,

ఆయుర్వేదౌషధాలయము, బరంపురం, (గంజాం)

కమల.

ఇది 'గోల్డుస్మిత్' అను ఆంగ్లేయకవిచర్యునిచే వ్రాయబడిన 'హెర్మిట్', అను దానిననుసరించి ముద్దులుమూటగట్టుచుండు శైలిలో రసవంతములగు గీతపద్యములతో వ్రాయఁబడినది. ఇందొక రాజపుత్రిక తాను తన సారప్రేమించుకొనిన నాధుని ధనమదాంధతచే మొదట తనమనస్సును మాత్రుకొని వరింపకుండుటయుఁ, పిదప కొంతవడికి పశ్చాత్తాపమునొంది వాని వరింప నతనికొఱకు యడవిలో కష్టకష్టములుబడి తుదకు ప్రేమించుటయుఁ జదివి తీరవలెను వెల రు 0-2-0 లు.

శ్రీ వరలక్ష్మీ శతకము.

ఇది లక్ష్మీభక్తుల కత్యంతతోపయుక్తమగు భక్తిరస ప్రధానమగు పద్యములచేనొప్పు నూతనశతకము, ఇంతియగాక నిందు నీతి మత సంబంధములగు పద్యములుకూడఁగలవు. శైలియద్భుతమధురము, వెల రు 0-2-0

శ్రీ మహాలక్ష్మీ పూజపాటలు.

ఇందు శ్రీమతి కల్లేపల్లి వెంకట రమణమ్మగారిచే నప్పుడప్పుడు రచియింపబడి ప్రచురింపబడిన పూజపాటలు మంగళహారతులు, క్రోడీకరించి ప్రకటింపబడినవి. వెల రు 0-2-0 లు

ఏకాంతసేవకీర్తనలు.

ఇందు గౌరీశంకరుల యొక్కయు లక్ష్మీనారాయణుల యొక్కయు ప్రణయకలహములు, తెరువీధి మొదలగు సల్లాపాదులయందు జరుపబడు సేవావిశేషములు సంవాదరూపముగా రచియింపబడిన కీర్తనలును తదితర భక్తికీర్తనలును గలవు వెల రు 0-2-0 లు

కాంచనమాల.

ఇదియొక చక్కని నాటకము. ఇందు ఔరంగజేబు పుత్రికయగు కాంచనమాలకును, మహారాష్ట్రవీరుడగు శివాజీకిని జరిగిన విచిత్రవివాహము, ఔరంగజేబు శివాజీలకు జరిగిన సంభాషణము, మహారాష్ట్ర మహమ్మదీయ యుద్ధము, శివాజీ చెరనుండి తప్పించుకొనుట, మొదలగువంశములు పాత్రము గొనవలయు జదివినంగాని విశదబుద్ధిపట్టనీయదు. వెల రు 0-8-0లు

మా ఆంధ్రలక్ష్మి చందాదారులకును, పుస్తక భాండాగారములకును సగము వెలకు పై గ్రంథము లివ్వబడును

ఆంధ్రిలక్ష్మీ కార్యాలయము, బరంపురము, గంజాంజిల్లా

ప్రకటన.

జీతముపైనగాని మంచికమీషను పద్ధతిని గాని ప్రతి జిల్లాయందును, చందాదారులను గూర్చి ఆంధ్రిలక్ష్మి మాసపత్రికకు విశేషవ్యాప్తి యొనర్పగల నమ్మకమైనయేజంట్లు కావలెను. వివరములు వలయువారు వ్రాసి కనుగొనవలెను

మేనేజరు,

ఆంధ్రిలక్ష్మీ కార్యస్థానము,

కరివివారివీధి బరంపురం, [గంజాం జిల్లా.]

ఆంధ్రలక్ష్మి.

ఇది స్త్రీల యుపయోగార్థమై ప్రచురింపఁబడు మాసపత్రిక. ఇందు పూర్వసాధ్వీమణుల చరిత్రములు, విద్యావతులై పేరుఁ గాంచిననవీననారీమణుల చరిత్రములు, సుబోధకములగు చిన్ననవలలు, కథలు, నాటకములు, పాటలు మొదలగు స్త్రీల కుపయుక్తములగు పెక్కు విషయములు ప్రకటింపబడును. అవ్వి స్త్రీలవిద్యాభిమానులగు పండితులవల్లను, విదుషీమణుల వల్లనున్ను వ్రాయఁబడుచుండును.

చందా వివరములు.

పోషకులకు సం॥రం॥	రు 10—0—0 లు
సహాయులకు	5—0—0
చందాదారులకు	2—0—0
విడిపత్రిక	0—4—0

ప్రకటన రేట్లు.

నెలకు నిండుపుటకు	రు 2-0-0	సంవత్సరమునకు	20-0-0
పంక్తి 1కి	0-2-0	ఆరుమాసములకు	11-0-0

శ్రీమతి కళ్లేపల్లె వెంకటరమణమ్మ

పత్రికాధిపురాలు, కురవివారివీధి, బరంపురం (గంజాంజిల్లా)

Printed and Published By K. Sivaramiah
At the Andhra Lakshmi Press, Berhampore Ganjam [Dt.

1923 మే. 1923

ఆది ...		6	13	20	27
సోమ ...		7	14	21	28
మంగళ ...	1	8	15	22	29
బుధ ...	2	9	16	23	30
గురు ...	3	10	17	24	31
శుక్ర ...	4	11	18	25	
శని ...	5	12	19	26	